

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΩΝΗΣ ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Γιάννη Σφακιανάκη: Προβλήματα Κριτικής (ἄρθρο).
Αίμιλιος Στεφ. Δάφνη: Ψυχάλες (ποίημα).
Μ. Καραγάτση: Προεισαγωγικό Κεφάλαιο ενός νέου μυθιστορήματος
Μαρίας Φαλαγγᾶ 'Εκμηδένιση: (ποίημα)
Γ. Κοτζιούλα: 'Όταν οβόνουν τ' ἄστρα (διήγημα)
Β. Λαμπρολέσβιου: Τὸ τραγούδι τοῦ Πέτρου (ποίημα)
Πάολας Σέτση: Τετράστιχο (ποίημα)
Πέτρου Γρανίτη: Φυγή μέσα στοῦ ὄνειρο (ἄρθρο).
Παν. Γ. Λευκαδίτη: Στὰ κυπαρίσσια τ' "Αη Δημήτηρ (ποίημα)
Goethe: Τὸ Θεῖο (ποίημα, μετ. Παύλου Φλώρου)
Γ. Κοτζιούλα: 'Η ἀλληλογραφία τῶν περιοδικῶν (χρονογράφημα)

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

- Γ. Πράτσια: 'Α. Λιδωρίκη, Τὸ Ξύπνημα—Α. Σαβουάρ, Μπανκό—Τζ. Μπάρ-
ρυ, αὐτὸ πού ξέρει κάθε γυναίκα.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

- Σοφίας Μαυροειδῆ—Παπαδάκη: Παντελῆ Πρεβελάκη, ὁ θάνατος τοῦ Μέδι-
κου—Χρήστου Λεβάντα, 'Η φαμίλια τοῦ Νῶε
—Γιάννη Παναγιωτόπουλου, 'Ελληνικοὶ ὀρί-
ζοντες.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΧΡΟΝΟΣ Γ.
ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ 1940

ΦΥΛΛΟ 9
ΤΙΜΗ ΔΡΑΧ. 5

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΤΩΝΗΣ ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ

ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ 4 (ΣΥΝΤΑΓΜΑ) ΑΘΗΝΑΙ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ

Βιβλιοπωλείον ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Φιλελλήνων 4

Συνδρομή για ένα χρόνο Δραχ. 50
Για το εξωτερικό Δολλάρια 1 1/2

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗ

Ἡ «Νεοελληνική Λογοτεχνία» θά κρίνει μόνο τὰ βιβλία πού τῆς στέλνουν σέ δυό ἀντίτυπα.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Κ. Καρθαίου: Sotto Voce (ποιήματα) Ἀθήνα. **Π. Τσουτάκου:** Ἀνοιχτά παράθυρα (ποιήματα) Ἀθήνα. **Νικηφ. Βρεττάκου:** Οἱ γκριμάτσες τοῦ ἀνθρώπου (ποιήματα) Ἀθήνα. **Παν. Οἰκονομάκου:** Γαλάζιες φλόγες (ποιήματα) Ἀθήνα. **Κρίτ. Ἀθανασούλη:** Κάτι καί Ἄβελ. Ἀθήνα. **Γιάννη Μαγκλή:** Οἱ κολασμένοι τῆς θάλασσας (διηγήματα) Ἀθήνα. **Πειραϊκά Γράμματα:** Περιοδικόν.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ἡ «Νεοελληνική Λογοτεχνία» ἐπί παραγγελία ἀναλαμβάνει νά προμηθεύει στούς ἀναγνώστες τῆς ὅλα τὰ βιβλία πού θά μπορούσαν νά τοὺς ἐνδιαφέρουν. Γιά κάθε παραγγελία γράψετε στή διεύθυνση τοῦ ἐκδοτικοῦ μας οἴκου Φιλελλήνων 4 Σύνταγμα Ἀθήναι.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Μηνιαίο Λογοτεχνικό περιοδικό
Διευθυντής: **Τώνης Ζαχαράκης**

ΧΡΟΝΟΣ Γ'.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ 1940

ΤΕΥΧΟΣ 90^Ν

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Προβλήματα Κριτικής

Πολύ συχνά δλόκληρο τὸ ἐνδιαφέρον γιά τὴν κριτικὴ τῆς τέχνης μας περιορίζεται σὲ μιὰ ἀπλή διαπίστωση πού κι' αὐτὴ χωρὶς ἄλλο δὲν εἶναι διαπίστωση μιὰ καὶ τῆς λείπει ὁ κριτικὸς ἔλεγχος δηλ. «ἡ κριτικὴ τῆς Κριτικῆς». Ὅλο λοιπὸν τὸ ζήτημα εἶναι, πὼς κάνε ἔχουμε κριτικὴ στὴν Ἑλλάδα, πὼς κι' αὐτὴ πού ἔχουμε δὲν κάνει καλὰ τὴ δουλειὰ τῆς καὶ πολλὰ ἄλλα πού δὲν τὰ δικαιολογοῦμε ὅσο πρέπει. Γιά τὴν τέχνη γράφτηκαν καὶ γράφονται ἀρκετά, γιά τὴν κριτικὴ πού κι' αὐτὴ παρουσιάζει μιὰ σχετικὴ ἀχτίνα δράσης, δὲ γράφεται σχεδὸν τίποτα. Δὲ μπορούμε φυσικὰ νὰ ζητοῦμε μιὰ ἀντικριτικὴ ὀργανωμένη ὅπως ὑπάρχει σὲ ἄλλα μέρη, δηλ. μιὰ κριτικὴ πάνω στὴν Κριτικὴ, ὅμως μιὰ συζήτηση καὶ ἕνας ἔλεγχος πότε-πότε γιά τὰ κριτικά μας προβλήματα, δὲν νομίζω πὼς θά ἔβλαπταν. Τὸ βαθύτερο λόγο γιά τὸν ὁποῖο χωλαίνει ἡ κριτικὴ μας θά μπορούσαμε νὰ τὸν ἀναζητήσουμε χωρὶς φόβο, χωρὶς προκατάληψη, μὲ τὴν πεποίθηση πὼς κάνουμε τὸ χρέος μας ἀπέναντι στοῦν τόπο μας καὶ στοῦν καιρὸ μας. Ἡ διαπίστωση πὼς ἀπουσιάζει σὲ μᾶς ἡ βαθύτερη κριτικὴ καὶ ἀξιολογικὴ σκέψη δὲ φτάνει, χρειάζεται καὶ κάτι ἄλλο πού θά μπορούσε κανεὶς νὰ τὸ ἀναπτύξει, βάζοντας μερικὰ ἐρωτήματα στοῦν ἑαυτὸ του καὶ στοὺς ἄλλους. Ἀπ' αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα θά μπορούσε νὰ βγεῖ μιὰ ἀπάντηση ἱκανὴ νὰ δικαιολογήσει τὴν κατηγορίαν πού διατυπώνεται συχνὰ ἐναντίον τῆς κριτικῆς.

Κάνω λόγου χάρι τὴ σκέψη πὼς ὅσο οἱ αἰτίες ἔχουν ἕνα γενικώτερο χαραχτήρα ἄλλο τόσο μπορούν νὰ ἐντοπισθοῦν καὶ σὲ εἰδικὸς τομεῖς. Ἡ ἔλλειψη λόγου χάρι σχετικῆς παράδοσης καὶ ἀναπεπταμένου πεδίου πνευματικῆς δράσης δὲ μ' ἐμποδίζουν νὰ βλέπω καὶ τίς ξεχωριστὲς περιπτώσεις τῶν ἀτόμων πού περιορίζονται στὴν κρι-

τική των άλλων και ξεχνούν τον έαυτό τους ενώ, το πρωταρχικό χρέος τους είναι να έλεγξουν «τά μέτρα και τά σταθμά τους» για να είναι βέβαιοι πώς δίκαια πουλούν κι αγοράζουν... Πώς είμαστε βέβαιοι πώς σωστά κρίνουμε όταν δεν έλεγξαμε ποτέ τά ίδια μας τά κριτήρια;

Κριτική συνείδηση, αυτόέλεγχος, ανανέωση, αναθεώρηση, αναπροσαρμογή των πνευματικών κριτηρίων στις απαιτήσεις μιας εποχής, είναι ζητήματα που καθώς φαίνεται πολύ λίγο μας απασχολήσανε.

Και όμως από κεί πρέπει ν' αρχίσουμε. 'Η κριτική μας λοιπόν, αν εξαιρέσουμε τις δυό-τρεις παλαιότερες και τωρινές καλότυχες περιπτώσεις, τό βρίσκει άρκετό να αναδεύεται μέσα σ' ένα στενά τεχνολογικό και βιβλιογραφικό χώρο, χωρίς μια φιλοσοφία ή τό πολύ ένα στοχασμό, μια προέκταση, μια προοπτική.

Οι κάπως υπεύθυνες στάσεις, οί εύσυνείδητες κριτικές προσπάθειες δεν έλλειψαν όλοτέλα μά φυσικά περιορίστηκαν σ' ένα ρόλο περιθωριακό δευτέρου και τρίτου πλάνου, ενώ τό κέντρο στάθηκε πάντα επικράτεια μιας άδέσποτης και προχειρολογικής σκέψης.

'Η αντίδραση στην τέτοια κατάσταση δε θα άργήσει φυσικά να βγει από την ίδια την κριτική, ίσως άρχισε κιόλα. Τό βλέπω από μερικές συζητήσεις που γίνονται γύρω άπ' αυτό τό ζήτημα.

Δέν είμαι βέβαιος αν πρόκειται για μια πραγματική και αποφασιστική κίνηση, θά τό εύχόμουνά όμως πολύ νά έπαιρνε αυτό τό δρόμο. Για την ώρα όμως, φαίνεται πώς περιορίζεται σέ λεπτομερειακά και σχεδόν έπουσιώδη κριτικά ζητήματα—τό πληροφορούμαι από ένα άρθρο του κ. Π. Χάρη στην «Καθημερινή» της 5ης Αυγούστου, όπου απαντώντας σέ σχετική συζήτηση για τή θεατρική κριτική, τονίζει πώς τό ζήτημα πρέπει νά έπεκταθεί και στό βιβλίο και όχι νά περιορίζεται μονάχα στό θέατρο—όπως είναι λόγου χάρη «αν πρέπει ή κριτική νά γίνεται άμέσως ύστερ' από την πρεμιέρα κ. ά.».

Τό ζήτημα όμως της κριτικής είναι ανάγκη νά τό άντικρύσουμε πλατύτερα και πιό θεμελιακά. Αυτό που άρχικά μας ένδιαφέρει είναι ή ίδια ή Κριτική και όχι τά διάφορα είδη της. Δέν υποφέρει ή θεατροκριτική, ή τεχνοκριτική, ή βιβλιοκριτική, ή μουσικοκριτική μά γενικά ή Κριτική και άκόμα πλατύτερα θά λέγαμε ή Σκέψη.

'Από δώ πρέπει νά ξεκινήσουμε. Τό έάν ή κριτική πρέπει νά γίνεται άμέσως μετά την πρεμιέρα του έργου ή πιό ύστερα, δέν είναι ζήτημα που μπορεί ν' απασχολήσει μια σοβαρή συζήτηση έκτός αν δέν έχουμε νά πούμε τίποτ' άλλο. Τό πρόβλημα, όπως είπα, πρέπει νά τό άντικρύσουμε ούσιαστικά, θεμελιακά. 'Ενδιαφέρει με άλλα λόγια νά ξέρουμε ποιά είναι ή θέση της κριτικής μέσα στή σχέση ανθρώπου και τέχνης. Ποιός ό ρόλος του κριτικού σαν υπεύθυνου πνευματικού παράγοντα. 'Υστερα έρχεται τό ζήτημα, πώς άντιμετωπίζει την τέχνη ή κριτική του τόπου μας; Τουτό έχει άρκετή σημασία και χρειάζεται ν' άποτελέσει ξεχωριστό θέμα γιατί νομίζει πώς έδώ βρίσκεται κάποιον βασικό σφάλμα—μιλώ για τή σοβαρή κριτική, την κριτική που αφήνει νά διαφαίνεται μια κάποια θέση—που άφορā την τοποθέτηση και αξιολόγηση του έργου. Τις περισσότερες φορές αυτή ή κριτική τοπο-

θέτηση γίνεται μονοκόματα από μια άλλα θεωρητική πλευρά (ρεαλιστική ή ιδεαλιστική) και όχι από την άποψη της τέχνης και της δημιουργίας.

Με άλλα λόγια, ό κριτικός κατασκευάζει ένα θεωρητικό τελάρου και εκεί μέσα «τοποθετεί» τον ζωντανό οργανισμό της τέχνης. 'Ο,τι περισσεύει τό κόβει, ό,τι λείπει τό προσθέτει, κάνει δηλ. έργο Προκρούστη, ενώ ό ρόλος του είναι νά αναλύει αλλά και νά συνθέτει, νά είναι κριτικός αλλά και ποιητής και άνθρωπος υπεύθυνος για τον τόπο του και για τον καιρό του γενικά. Αυτό πρέπει νά είναι τό βασικό μας άντίκρουσμα, από κεί θά ίδοϋμε και τά καθέκαστα είδη της κριτικής που άφορούν λ. χ. τό θέατρο, τό βιβλίο, τή ζωγραφική κτλ.

'Οσο για τό αν πρέπει ή όχι νά κρίνονται τά κακά βιβλία—ό κ. Χάρης έχει τή γνώμη πώς πρέπει νά κρίνονται όλα τά βιβλία που παρουσιάζουν μια εύσυνείδητη προσπάθεια και έξηγητ' τους λόγους—ή νά θάβονται κάτω από τή σιωπή—κάτι τέτοιο ως φαίνεται υποστηρίχτηκε—αυτό με φέρνει κοντά σ' ένα άλλο ζήτημα, για τό όποιο κάποτε σκέφτομαι νά γράψω. Τό ζήτημα τουτό είναι ή σιωπή, σαν έπιχειρήμα, ή καλλίτερα σαν όπλο των νεοελλήνων κριτικών, θά έλεγα καλλίτερα «ή Συνωμοσία της σιωπής» καθώς τήν άποκαλούν οί συγγραφείς. Πλατεί και συστηματική χρήση του «κριτηρίου της σιωπής» έγινε και γίνεται στον τόπο μας και όχι δυστυχώς μονάχα για τά κακά βιβλία. 'Ισα-Ίσα γι' αυτά γίνεται συχνά πολλή κουβέντα πολός θόρυβος ως που «ν' άποχτήσουν τή θέση τους».

Αυτό δείχνει κάτι χειρότερο από μια άδυναμία ή μια ανεπάρκεια της κριτικής, δείχνει μια κακοήθεια, ένα κατώτερο στάδιο ανθρωπιάς. 'Η σιωπή του Διός ήτανε πιό τρομερό όπλο και από τον κεραυνό του. Τό ίδιο σκέφτονται ως φαίνεται και μερικοί κριτικοί μας.

Και όμως, ή κριτική δέν έγινε για νά σωπαίνει... Κανένα βιβλίο δέν φέρνει στο κούτελο γραμμένη την έπιτυχία του ή την καταδίκη του. Τό ένα ή τό άλλο θά βγει από την κριτική που θά μιλήσει και όχι άπ' αυτήν που θά σωπάσει. 'Η κριτική που σωπαίνει ενώ σιωπηρά άναγνωρίζει ένα έργο, ή κριτική που άνομολόγητα όμολογεί, που κλείνει τό στόμα της ενώ πρέπει νά μιλήσει, κάνει έργο σκοτεινό, έγκληματικό.

Γιατί αν αυτά που λέει ό Α δέν είναι σωστά έχω χρέος έγω ό κριτικός νά το τό πώ, αναπτύσσοντάς του τά δικά μου έπιχειρήματα. Με τό νά σωπαίνω θά πεί πώς βρίσκομαι σέ άδυναμία νά τον κρίνω ή πώς τον περιφρονώ ή άκόμα πώς έχω άλλους λόγους. Και τό ένα και τό άλλο φανερώνουν μια πνευματική κατάπτωση, μια παρακμή.

Κι' άκόμα κάτι: Γύρω από τά ζητήματα της τέχνης γράφονται τόσα άρθρα, τόσες μελέτες και όμως δε γίνεται καμιά συζήτηση, ενώ πολύ συχνά για ζητήματα άσήμαντα και γελοία δημιουργείται όλάκαιρος θόρυβος.

Τό ξαναλέω: 'Από τή σιωπή μονάχα σιωπή μπορεί νά βγει, όπως από τό σκοτάδι μονάχα σκοτάδι. 'Αλλοίμονο στην κριτική, που σιωπά. Μέσα στή σιωπή της θάβει και τον ίδιο τον έαυτό της. Τό πνεύμα δέν αναπτύσσεται μέσ' στή σιωπή, αλλά μέσα στο φώς του λόγου.

Προεισαγωγικό Κεφάλαιο ένος νέου μυθιστορήματος

ΤΟΥ Μ. ΚΑΡΑΓΑΓΓΗ

Μέσ' τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, οἱ εἰκόνες τῶν παιδικῶν μας ἡμερῶν παραλλάζουν, ὡσάν ἀνάμεσα στὰ μάτια μας καὶ τὸ διάστημα νὰ μπαίνουν πέπλα καὶ πρίσματα. . . Καὶ γιὰ νὰ εἶμαι πιὸ ἀκριβόλογος, ὑπάρχουν στιγμές πού τὰ πέπλα καὶ πρίσματα συντυχαίνουν συνδυάζοντας τὴν ἀσάφεια μὲ τὴ διάθεση.

Ἡ ἀσάφεια ἀκολουθεῖ ἐκεῖνες τὶς εἰκόνες πού δὲν ἄφησαν μέσα μας τίποτα τὸ ἀξιοθύμητο, ἢ πού γέννησαν δυσφορίες, αὐτὲς τὶς δυσφορίες πού ἡ ψυχὴ μας ζητεῖ ν' ἀποδιώξει ὅπως ὁ ὄργανισμὸς τὶς τοξίνες. . . Τότε, ὅλες οἱ μούχρωμες εἰκόνες, χάνοντας τὸ συγκεκριμένο περίγραμμά τους, παίρνουν τὴν καθολικὴ μορφή τῶν καταστάσεων, πού ἀπὸ τὴν ψυχικὴ σκοπιὰ εἶναι πολυτιμότερες ἀπὸ τὴ μνήμη τῶν ἐξαιρετικῶν γεγονότων. Γιατί ἴσως νὰ γεννᾶν ἐκεῖνη τὴν ἀτμόσφαιρα πού πλαισιώνει, σημειώνει, καὶ δικαιολογεῖ τὰ γεγονότα.

Ἡ διάθλαση δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς θυμητικῆς ἀδυναμίας, μὰ συνέπεια τῆς ζωϊκῆς μας διανοητικῆς καὶ ψυχικῆς ὀριμότητας. πού μᾶς κάνει νὰ ἴσοῦμε ὅσα γίνηκαν ἄλλοτε μ' ἐκεῖνο τὸ νοητὸ πρίσμα πού παραβάλλεται ὄχι ἀνάμεσα στὸν ἀμφιβληστροειδῆ μας καὶ τὸ χρόνο, μὰ πίσω ἀπὸ τὸ μάτι, ἀνάμεσα στὸ ὀπτικὸ νεῦρο καὶ τὸν ἐγκέφαλο. . . Αὐτὸ τὸ πρίσμα, σὰν κάθε πρίσμα γεννάει τὴ διάθλαση, πού ἄλλοτε εἶναι παραμόρφωση, κι' ἄλλοτε συμμόρφωση μιᾶς ὀπτικῆς πλάνης στὴν ἀλήθεια. "Ὅταν λέμε «ὀπτικῆς» δὲ μιλάμε μὲ τὴ φυσικὴ κυριολεξία, μὰ προεκτείνουμε τὴν ἔννοια τῆς ὀράσεως στὴν ψυχικὴ ἔνδραση. Κι' ὅλη ἡ δραματικὴ πάλη, στοὺς γεννημένους ἀνθρώπους μὲ τὴ θεϊκὴ κατάρτα τῆς διαίσθησης καὶ τῆς ἀντήληψης, ἐκείνους πού θεωροῦν γιὰ μέγιστο κέρδος τὴ γνώση τοῦ ἐντὸς μας κόσμου, ξαπλώνεται στὴ βασανιστικὴν ἀνάλυση, στὴν τυραννικὴν ἀμφιβολία, ἀν τὰ πρίσματά τους γέννησαν ἀληθινὲς ἢ ἀπατηλὲς διαθλάσεις.

Ἡ ὑποκειμενικότης αὐτῶν τῶν ἀναδρομῶν δὲν ἔχει πάντοτε μόνιμη μορφή, κ' εἶναι φυσικὸ αὐτὸ μιὰ καὶ ἡ οὐσία τῆς ἀνθρώπινης φύσης μας εἶναι ρευστή. Ἡ φυσιολογία τοῦ συγκεκριμένου ἀνθρώπου ἀλλάζει μὲ τὸ χρόνο, κ' ἐπὶ πλέον εἶναι νευρὸσπαστο ἀπειρῶν ἐσωτερικῶν κ' ἐξωτερικῶν παραγόντων, ὅπως μιὰ ἀρρώστεια, μιὰ ὀργανικὴ κούραση, ἓνα βίαιο συναίσθημα, μιὰ κλιματικὴ κατάσταση. . . Ὁ ὄργανισμὸς μας ταλαντεύεται πᾶνω στὸ σχοινί, σὰν τὸν παλιότατο,

Ψιχάλες

Ἀπόψε ἢ πρώτη ἀνατριχίλα
τοῦ χινοπώρου στὰ κλαδιά,
μιὰ, δυὸ ψιχάλες μὲς στὰ φύλλα. . .
Τί ἔχεις καὶ πόνεσες καρδιά;

Σκορποῦν τραγούδια οἱ χαροκόποι,
σβήνουν θρηγώνοντας τὰ βιολιά,
περνοῦν καύμοι, θλιμμένοι ἀνθρώποι,
καὶ πέφτει, πέφτει ἢ σιγαλιά.

Πῶς ἔγινε κι' αὐτό, ψυχὴ μου,
τόσο στὸν πόθο νὰ δεθῆς,
πού ἓνα καὶ σὺ κ' ἢ ἀπαντοχὴ μου
μὲ τὸ τραγούδι νὰ γενῆς,

καὶ τὴν καρδιά μου νὰ λυγίσῃς
τόσο πολὺ, τόσο πολὺ,
πού τρέμω, ἀλήθεια, νὰ μὴ σβήσης
καθῶς τοῦ δρόμου τὸ βιολί;

Στὴν πρώτη ἀπόψε ἀνατριχίλα
τοῦ χινοπώρου στὰ κλαδιά,
μιὰ, δυὸ ψιχάλες μὲς στὰ φύλλα. . .
Τί ἔχεις πού δέρνεσαι, καρδιά;

ΑΙΜΙΛΙΑ ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗ

και προσπαθει να κρατηθει σ' Ισορροπια με δυο ομπρέλλες... Στον κλδουν, οι ομπρέλλες ειναι αντιβαρο... Σε μας, ειναι υποθετικες, κωμικες ασπιδες που θαρροουμε πως μας φυλαν απο τις δυο πρωταρχικες δυνამεις της Μοιρας: Την 'Αληθεια και το Θανατο. Αυτες οι εννοιες γεννηθηκαν διδυμες, ωστε η μια να εχει εντος της την ουσια της αλλης. Κι' ακροβατοουμε με αγωνια, και κορδακιζομαστε πανω στο σχοινι, μη βλέποντας πανωθε μας ο,τι μας κρυβουν οι ομπρέλλες, και κατωθε μας εκεινο απο το οποιο μας προφυλαει το φανταστικο δικτυ των αισιοδοξιων μας. Κοιταμε μπροστα, το τερμα του σχοινου, και φανταζομαστε πως εκει μας περιμενει η Γαληνη, ξεχωνοντας πως οι καμπυλες της 'Αληθειας και του Χάρου ξεκινουν απο το ζενιθ για να φτασουν στην περιζοντια προεκταση της σχοινοβασιας μας.

"Ισως, στην παραπανω περιοδο, φευγοντας προς μια συγκεκριμενη παραβολη να εφτασα σε κάποιο πλατυτερο συμπέρασμα, ασχετο με το σκοπο μου. Μου ηταν παντοτε αδύνατο να πειθαρχησω τη φυγη της φαντασιας μου σε μια ξερη λογικοκρατεια, μ'αυτο, κινδυνος ειναι, να γεννησει μια πληθωρικη εγωκεντρικη ανισορροπια στην παρακατω διηγηση. Γι' αυτο, εξουδετερωνοντας τον εαυτο μου, θα μιλησω σε τρίτο προσωπο. Θα τοποθετησω θεληματικα κι' αλλο ενα πρισμα στα οσα δημιουργησε ο χρονος αναμεσα στο χθες και το σημερα. "Ενα πρισμα που θα χωριζει,—αληθοποιωνοντας, η στρεβλωνοντας—τον χτεσινό απο το σημερινόν εαυτο μου. Ειναι ματαιότης να ψάχνει να βρει κανεις την αληθεια. Αυτό που χθες το εβλεπα ετσι, σημερα το αντικρύζω αλλιως, κι' αγνωστο πως θα το ιδω αύριο. 'Η αληθεια ειναι μια, υποκειμενικη, ρευστη, ασυγκριτη, και ποτε η 'ιδια μεσ' στο χρονο. 'Η αληθεια ειναι αυτο που πιστευουμε σημερα, χορευοντας απελπισιμενα πανω στο σχοινι των οργανικων Ισορροπιων μας. 'Εκεινο που πιστευαμε χθες, και κεινο που θα πιστευουμε αύριο, ειναι το ψεμμα. Δηλαδη, η περασμενη κ' η ερχομενη αληθεια.

"Ετσι, ολα γινονται ασαφη, ολα ειναι ασαφη. Την πραγματικην 'Αληθεια την κραταει ο Θεος στο δεξι του χερι, το Θανατο στο αριστερο, κι' εταν θελησει να ευνοησει κάποιον θνητο, του προτεινει και τις δυο παλαμες ανοιχτες. Μα δεν εχεις το δικαίωμα να διαλέξεις. Θα δεχτεις και τα δυο θεικα χαρισματα, που δεν ειναι παρα ενα...

"Ως οτου ερθει, ομως, αυτη η στιγμη, δεν εχουμε αλλη διασκέδαση απο το να κυνηγαμε την 'Αληθεια, προτρεχοντας με μάταιες προσπάθειες την 'Υψηλη Βούληση. Κι' ο Θεος γελαει με το γεματο οϊση παιγνιδι μας, και μας χαριζει μερες, για να ξεμακραινει, οσο μπορεί, το βασανισμο μας.

Ειναι ομως στιγμες που ο βασανισμος γινεται αβάσταχτος...

Τόσο, που θα ποθούσαμε, οι στιγμές αυτές να ήσαν οι στερνές της ζωής μας... Μη βρίσκοντας την 'Αλήθεια, ζηταμε γονατιστοι μπροστα στο Θεο να μας τη χαρισει, γνωρίζοντας πως το θεϊκό δωρο θα το πληρώσουμε με το βαρύ, το ανιαρό φορτίο της ζωής μας.

'Η ζωή δίχως τη χαρά της αλήθειας...

'Η αλήθεια που βγαίνει από την αγάπη.

'Ο θάνατος που λυτρώνει από την μεθυσμένη, την τρικλιστή πορεία των αμφιβολιών...

'Αγωνιουμε κάθε πρωι, κάθε δειλινό, κάθε νύχτα. 'Αγωνιουμε κάθε μέρα... Και κάθε μέρα αγωνιουμε πιο πολύ, κι' ακόμα πιο πολύ, τόσο που κυλαμε σαν ξυλάκι ελάχιστο στον άπεραντο ωκεανό της αγωνίας.

Και κάθε πρωι, κάθε δειλινό, κάθε νύχτα, κάθε μέρα, γονατίζουμε μπροστα στην παντου διάχυτη, την αύλη κι υπέρτατη ύπαρξη Του, και λέμε, ξαναλέμε τον ίδιο λόγο, που γεννήθηκε μόνος του εντός μας και που μαρτυράει τη μεγάλη μας απελπισία:

—Θεέ μου, δώσε μου λίγη γαλήνη για να έχω ύπομονη να περιμένω το θάνατο που χαρίζει το χέρι Σου...

Μ. ΚΑΡΑΓΑΤΗΣ

Νέοι ποιητές

Τετράστιχο

'Ονειρων πανάγνες μορφές, ή, που σ'ας φέρνει, άμυγδαλιά, γάταν να μόρπει πάντοτε ν'αναί μυριανθισμένη...

'Αλλοι! σ'αν ερθ' ή παγωνιά, στα σκεβρωμένα της κλαδιά, μηδ' εν' άχνάρι των άνθιων που την πληθαίνουν μένει...

ΠΑΡΟΛΑ ΣΕΤΣΙ

Ἐκμηδένιση

Δὲν ἐλπίζω σὲ τίποτα! Μακαρίζω τὴν τύχη
τῶν ἀνθρώπων ποὺ κοιτώνται μέσ' στὸ χῶμα νεκροί
Γιὰ μεγάλα πετάγματα ἢ ζωὴ εἶναι μικρὴ
Κι' ὅσο ἀπλώνεις τὸ βλέμμα σου τόσο ὑψώνονται τείχη...

Δὲν πιστεύω σὲ τίποτα! Τὴν αἰθέρια γαλήνη
τὴν ἐτάραξε σύγκορμα ἢ φωνὴ τῆς βροντῆς
Φλόγες πύρινες ἔβρεξε γιὰ νὰ κάψει τὴ γῆς
Μ' ἀπειλὲς κεραυνῶν τ' οὐρανοῦ ἢ Καλωσύνη!...

Δὲν ἀγάπησα τίποτα! Τὸ ἡλιοφῶς τοῦ ἔρωτά μου
Νύχτα ἐγίνηκε ἀτέρμονη πρὶν ροδίσει ἢ αὐγὴ
Καὶ στὴ δίψα μου ἐστέρησε τῶν νερῶν ἢ πηγὴ
Πρὶν σταλάξει ἕνας κόμπος δροσιδῶς στὴν καρδιά μου!...

Δὲν ἐθαύμασα τίποτα! Τὰ πελάγη σου ὦ γνώση
Κι' ἂν φαντάζουν σὰν ἤρεμα, τρικυμιὰ προμηθοῦν
Τὰ καράβια ποὺ ἐκίνησαν πρὸς τὰ ἐκεῖ, θὰ πνιγοῦν
Δὲν ὑπάρχει λιμάνι καταφύγιο νὰ δώσει!...

*Ἐνα ρόδο σου ἐκάρφωσα στῆς ψυχῆς μου τὴν κόμη
Καὶ τὸ ἐφύλαξα ἀνέγγιχτο ἀπὸ κάθε ματιὰ
Στέκει ὀλόρθο κι' ἀλύγιστο καὶ στοῦ ἡλιοῦ τὴ φωτιὰ
Κι' ἢ βαρειά παγωνιά δὲν τὸ ἐμάρανε ἀκόμη!...

Ἡ πνοή σου κι' ἂν μ' ἄγγιξε μὲ τ' ἄβρο τῆς τὸ χάδι
Τόσους ἄλλους ἐπρόδωσες!... Τάχα ἐμένα γιὰτί
*Ὡ ἀκριβὴ μου ἐσὺ Ποίηση, θὰ μοῦ μείνεις πιστὴ
Καὶ θὰ φέγγεις, ἀστέρη, στὸ δικό μου τὸ βράδυ;

*Ὅσο ἀπλώνω τὸ βλέμμα μου τόσο ὑψώνονται τείχη
Γιὰ μεγάλα πετάγματα, ἢ ζωὴ εἶναι μικρὴ
Δὲν ἐλπίζω σὲ τίποτα! Μακαρίζω τὴν τύχη
τῶν ἀνθρώπων ποὺ κοιτώνται μέσ' στὸ χῶμα νεκροί!...

ΜΑΡΙΑ ΦΛΑΛΓΓΑ

Ὅταν σβύνουν τ' ἄστρα

Ξαπλωμένος κάτω ἀπ' τὸ γαλάζιον οὐρανό, ἀνάμεσα στὰ πεῦκα
ποῦ τρεμοσαλεύουν, ἐνῶ τὸ δάσος φωτίζεται ἀπὸ τὶς τελευταῖες
ἀχτίδες τοῦ φεγγαριοῦ, ψάχνω ἀδιάκοπα, μὲ τὸ βλέμμα μου, ἐκεῖ
ψηλά. Παιδεύουμαι τάχα νὰ μετρήσω πόσα ἄστρα βρίσκονται στὸ
θόλο; Μπᾶ, θὰ ἤμουνα πολὺ κουτὸς νὰ τὸ κάμω. Ξέρω καλὰ ἀπὸ
τὰ μικρά μου χρόνια πὼς ὅσοι καταγίνονται μ' αὐτὴ τὴ μάταιη
ἀσχολία βγάζουν στὰ χέρια τους, ἀπόξω μεριά, κάτι ξεθυμάσματα
ποῦ γεννοβολᾶν, θαρρεῖς, κι' ἀπλώνονται ὀλοένα. *Ὅχι, δὲν ἔχω κα-
μιὰ ὄρεξη, τώρα μεγάλος, νὰ ἰδῶ τ' ἀνάποδα τῆς ἀπαλάμης μου
σκεπασμένα ἀπὸ τὰ γελοῖα αὐτὰ σπιθουράκια, τὶς καρκαβίτσες.

*Ἄλλη δουλιὰ ἔχω γὼ μὲ τ' ἀστέρια, μιὰ συνεργασία μυστικὴ.
Πρόκειται νὰ γητέψουμε κάτι, κάποιον πρόσωπο ποῦ εἶναι μακριὰ,
ποῦ δὲν ἔχει ἰδέα ἀπ' αὐτὲς τὶς μανοῦβρες. Πᾶμε νὰ τοῦ ἐξουδετε-
ρώσουμε τὴ θέληση, νὰ τοῦ αἰχμαλωτίσουμε τὴν προσοχή, νὰ τοῦ
ἐμπνεύσουμε ἕνα πάθος ποῦ δὲν ἔχει. *Ὡ, λίγο τόχεις νὰ κινήσει ἄξα-
φνα μιὰ ὑπαρξὴ ποῦ ἔχτες σοῦ ἔδινε τὸ χέρι τῆς ψυχρά, νὰ σηκωθεῖ,
ποῦ λὲς ἀπόψε, χωρὶς λόγο, μὲς στὴ νύχτα, καὶ νάρθει ἀπροειδοποίη-
τα νὰ πέσει, δίχως πολλές διατυπώσεις, μὲς στὴν ἀγκαλιὰ σου; *Ὁ-
νειρεύουμαι; Κάνω, ἀπλούστατα, μιὰ ὑπόθεση· ἂν δὲ βγεῖ, δὲν ἔχω
νὰ χάσω καὶ τὸν τίτλο τοῦ προφήτη. Πάντως αὐτὴ τὴν ὥρα καταγι-
νουμε—ὁ Θεὸς νὰ μὲ συχωρέσει—μὲ μάγια. *Ἐκεῖ καταντήσαμε:
στὶς προλήψεις καὶ τὶς δεισιδαιμονίες.

Τὴν προτελευταία φορὰ εἶταν πολὺ εὐδιάθετη, ἔλαμπε ὄλο τῆς
τὸ πρόσωπο. Λίγο ἔλειψε νὰ μὲ φιλήσει μόλις μὲ εἶδε, ἀπορῶ πὼς
ἐκράτησε τὸν ἑαυτό τῆς.

*Ἀργησες πάλι νὰ μοῦ ρθεῖς, ἄρχισε νὰ μὲ φοβερίζει μὲ τὸ
δάχτυλό τῆς ἀπὸ τὸ διάδρομο. Εἶχες κάμποσον καιρὸ ποῦ δὲ μοῦ ἔδει-
χνες κακίες (συνέχισε ἅμα μπήκαμε στὴν κάμαρά τῆς). Μὰ τώρα ξα-
ναέβαλες σ' ἐνέργεια τὸ παλιό σου κόλπο, τὶς περιοδικὲς ἐξαφανίσεις.
*Ἐχεις πολὺ γοῦστο καμιά φορὰ, δὲ φαντάζεσαι πόσο μὲ διασκεδά-
ζεις. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ μ' ἀφήνεις μοναχὴ μου, θὰ τιμωρηθεῖς γι'
αὐτό. Ξέρεις πόσο εἶμαι ἔρημη στὸν κόσμον, γιὰτί σοῦ ἀρέσει νὰ μὴ
ἔρχεσαι συχνά; Κι' ὅποτε παρουσιάζεσαι, πρέπει νὰ γυρίσουμε πάλι
στὴν ἀρχή. Τί γίνεται μέσα σου, ἰδιότροπο παιδί; Δὲ θέλεις νὰ ἐξοι-
κειωθεῖς μαζί μου, δὲν ἀφήνεσαι μ' ἐμπιστοσύνη στὴν παρέα μου.
Τραβίεσαι, ὄλο τραβίεσαι, ἕνα βῆμα ἐμπρός, ἐνάμιση πίσω. *Ἐγὼ σοῦ

πρόσφερα, απ' την πρώτη μέρα που σε είδα, ολόκληρη τὰ φιλία μου.

—Σοῦ εἶπα πὼς δὲ μοῦ χρειάζεται, τῆς ἀπάντησα ξερά.

Ἐκείνη ὁμως ἐξακολούθησε, σάμπως νὰ μὴ μὲ εἶχε ἀκούσει:

—Ἐλειψες ἀρκετὸ διάστημα πάλι. Στὸ δρόμο που γυρνοῦσα, στὸ κρεβάτι ὅπου πλάγιαζα, σ' ἔφερνα συχνὰ στὸ μυαλό μου. Τί νὰ γίνεται, ἔλεγα μέσα μου, αὐτὸ τὸ παράξενο, τὸ νευρικό παιδί; Ἄλλοτε πάλι σὲ ζήλευα. Κοίταξε, συλλογιζόμουν, ἐγὼ φλογίζομαι στὴν πύρα τοῦ καλοκαιριοῦ κι ἐκεῖνος περνάει τὸν καιρὸ του στὰ βουνά, σὰν ἕνας Φαῦνος τῶν δασῶν, ἐλεύθερο πουλί.

—Μὲ θυμόσουν, ἀλήθεια, Φιλομήλα; ρωτῶ ἀλλάζοντας τὴ θέση τῶν ποδιῶν μου.

—Δὲν εἶσαι ποτὲ βέβαιος γιὰ ὅσα αἰσθάνονται οἱ ἄλλοι. Μὰ δὲν πειράζει. Ἐγὼ εἶμαι ἀλλιώτικος τύπος. Νιώθω νὰ μοῦ φεύγει ἡ ζωὴ καὶ δὲ θέλω νὰ χάσω τὸ παραμικρό. Ἄμα μοῦ περνάει ἀπ' τὸ νοῦ μιὰ εὐχάριστη ἰδέα γιὰ κάποιον, τοῦ τὴ λέω, δὲν τὴν κρύβω. Ἐσὺ προτιμᾷς νὰ τὴ μαντέψουν. Ἄς εἶναι. Δὲ φαντάζεσαι ὁμως πόσο εὐχαριστήθηκα μὲ τὰ λουλούδια που μούφερες. Μερικὲς φορὲς εἶσαι ἀληθινὰ θαυμάσιος.

—Ἐγὼ! Ποιὰ λουλούδια;

—Ἐλα τώρα, δὲ μπορεῖς νὰ τὸ ἀρνηθεῖς. Ἐκαμες ὅτι μπόρεσες γιὰ νὰ μοῦ ξεφύγεις, ἀλλὰ ἐγὼ ἔχω μάθει πιά τὰ κατατόπια σου. Φόρεσες ἄσπρο καπέλο καὶ μαῦρα γιαλιά, γιὰ νὰ μὴ σὲ γνωρίσει ἡ ὑπηρετρία. Δὲν πρόσεξες ὁμως νὰ διορθώσεις κάποιον γέροντο τοῦ δεξιοῦ σου ὤμου, κι οἱ γυναῖκες τὰ παρατηροῦν, νὰ ξέρεις, αὐτὰ τὰ μικροπράματα. Ἐπειτα, στὸ χαρτί που συνόδευε τὸ δῶρο σου ἔβαλες νὰ γράψουν τ' ὄνομα ἑνὸς καθηγητῆ, φίλου τῆς οἰκογενείας μας. Σὲ πληροφορῶ λοιπόν, κύριε πλαστογράφε, πὼς ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς βρίσκεται ἐδῶ καὶ δυὸ βδομάδες μὲ τὴ γυναῖκα του στὰ λουτρά. Πὼς σοῦ φαίνεται αὐτό; Δὲ νομίζεις πὼς πρέπει νὰ παρακολουθεῖς ἀπὸ κοντύτερα στὸ ἐξῆς τὴν κοσμικὴ κίνηση; Ἐκεῖνο ὁμως που μὲ ὀδήγησε ἀσφαλέστερα νὰ σὲ ἀνακαλύψω εἶταν ἡ φευγάλα σου. Τρέξε, λέω τῆς ὑπηρετριάς, νὰ μοῦ τὸν φέρεις. Μὰ ὅσο νὰ βγεῖ στὴν πόρτα, εἶχες γίνει ἀφαντος. Τὰ καταφέρνεις μιὰ χαρὰ σὲ κάτι τέτια.

—Καὶ τί λογιῆς εἶταν τελοσπάντων αὐτὰ τὰ λουλούδια;

—Ἦ, κάτι τὸ ἐξαιρετικό, σὲ βεβαιώνω. Μικροῦλικά κόκκινα κόκκινα, μὲ πέντε φύλλα τὸ καθένα, εἶχαν μέσα κάτι ἄσπρες κλωστήτσες που μὲ συγκίνησαν κι ἐγὼ δὲν ξέρω γιατί, ἐκεῖνες οἱ ἄσπρες κλωστήτσες. Ἐμοιαζαν πολὺ μὲ γαρύφαλα, μὲ ἄγρια γαρύφαλα. Ρώτησα κι ἔμαθα πὼς σπάνια βρίσκει κανεὶς τέτιον καιρὸ στὴν ἐξοχὴ λουλούδια. Φαίνεται πὼς θάναί τὰ τελευταῖα τοῦ καλοκαιριοῦ. Ἄ, πόσο

θὰ κοπιάσες γιὰ νὰ τὰ μαζέψεις! Κι ἔσκυβες μόνος σου γιὰ νὰ τὰ κόψεις, δὲν εἶν' ἔτσι;

—Νομίζω πὼς μπορεῖ κανεὶς νὰ προμηθευτεῖ ἀξιόλογα ἕνα μπουκέτο ἀγριολούλουδα πληρώνοντας πέντε δέκα δραχμές. Ὑπάρχουν τόσοι χασομέρηδες ἐκεῖ στὰ βουνά.

—Ἦ, αὐτὸ μ' εὐχαριστεῖ ξεχωριστά, ξέσπασε στὰ γέλια ἡ συνομιλήτριά. Ἐγινες πλούσιος, βλέπω, ἀφοῦ σκορπᾷς τὰ λεφτά σου ἀσυλλόγιστα.

Ἐχει γοῦσιο νὰ τὸ πίστεψε, λέω μέσα μου. Δὲν πρέπει νὰ πατραβᾷει κανεὶς τ' ἀστεῖα.

—Φιλομήλα, τὴν κοιτάζω στὰ μάτια μὲ πόνο, μποροῦσα ποτές ἐγὼ ν' ἀνακατέψω σὲ κάτι τι δικό σου ἕναν ξένο; Μοναχός μου τὰ ἔμασα, ναί, ἄκουσέ το ἀφοῦ τὸ θέλεις. Ἐνα ἕνα τὰ τράβηξα μὲς ἀπ' τὶς τοῦφες, τὰ ὄψιμα αὐτὰ λουλούδια τοῦ βουνοῦ, πληγώνοντας τὰ χέρια μου στ' ἀγκάθια. Δὲς ἐδῶ, ἀκόμα ἔχω τὰ σημάδια, Φιλομήλα.

Καὶ τῆς δείχνω τὸ δεξί μου, γρατσουνισμένο, μὲ σημάδια.

Ἐκείνη τὸ πιάνει, τὸ γυρίζει ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ κεῖ, τὸ κοιτᾷ ἐπροσεχτικά. Πρὶν τ' ἀφήσει, τὸ χαιδεύει μιὰ στιγμή.

—Αὐτὸ ἔχει καλωσύνη, λέει γιὰ τὸ χέρι. Μὰ ἐτοῦτο εἶναι ἀνάποδο, συμπληρώνει ἀκουμπώντας τὸ δάχτυλό της ἀποπάνου ἀπὸ τ' αὐτί μου.

Ἐγὼ τότε (μετανωμένος ἴσως γιὰ ὅσα πρὶν ἀπὸ λίγο εἶχα πεῖ) βάλθηκα νὰ κοιτάζω κάτι ζωγραφιές που στόλιζαν τ' ὀλοκαίνουργο ἐκεῖνο γραφεῖο. Τὶς εἶχα βάλει στόχο μου συχνά, ἤξερε πόσο ἤμουν ἀλύπητος ἀπέναντί τους. Τὶς συσχέτιζα, κι αὐτὲς καὶ ὅλα τὰ μικροτεχνήματα που διαλέγουν γιὰ τὸ διάκοσμό τους οἱ εὐποροὶ ἄνθρωποι, μὲ τὰ ἄκομψα ἐπιπλα τοῦ πατρογονικοῦ μου, μὲ τὸ ἔσωτερικὸ τῶν φτωχοδωματίων ὅπου εἶχα περάσει ὅλα μου τὰ χρόνια.

—Ἄσε ἡσυχες τὶς ἀκουαρέλες μου, σὲ παρακαλῶ, μὲ πρόλαβε ἡ ἀνήσυχη οἰκοδέσποινα. Γιὰ κοιτάξε δῶ, που θέλω νὰ σὲ ρωτήσω κατὰ. Δὲ θὰ μὲ πάρεις κι ἐμένα μαζί σου αὐτοῦ που τριγυρνᾷς;

Γύρισα τὰ μάτια ξαφνιασμένος:

—Καὶ τί δουλιὰ ἔχεις ἐσὺ στὰ βουνά;

—Ν' ἀνασάνω λιγάκι, τί ἄλλο! Δὲν ἔχω δικαίωμα νὰ ξεσκᾶσω κι ἐγὼ δυὸ βδομάδες τὸ χρόνο; Ἄφυσέ με νάρθω, σὲ παρακαλῶ, δὲ θὰ σοῦ φέρω κανένα βᾶρος. Μπορῶ νὰ ζήσω ὅπως ὅπως, εἶμαι σκληραγωγημένη, δὲν τὸ πιστεύεις; Κοιμᾶμαι ὄξω, δὲ μὲ νιάζει. Οὔτε καὶ κρεβάτι μοῦ χρειάζεται, κόβω κλαδιὰ καὶ κοιμᾶμαι. Θὰ μαζεύω ξόλα καὶ θὰ μαγειρεύω μόνη μου, θὰ τὸ δεῖς, ἐξακολουθοῦσε χαμογελαστά γιὰ νὰ κατανικήσει τὸ δῦσπιστο βλέμμα μου.

Μεγάλη παγίδα σου σταίνει, ἔλεγα μέσα μου,—φυλάξου! Σὲ παρακαλεῖ γιὰ κάτι πὸ μόνο στ' ὄνειρό σου θὰ μπορούσες νὰ τὸ ἐπιθυμήσεις. Τώρα σου δείχνει τὴ μιά της πλευρά· μὴν ξεχνᾶς καὶ τὴν ἄλλη.

—Δὲ με θέλεις λοιπόν; ἐπέμεινε, κατεβάζοντας τὸ λευκὸ πρόσωπό της μ' ἓνα ὕφος παραπονιάρικο πὸ μονάχα ἐμένα δὲ μπορεῖ νὰ ξεγελάσει.

—Εἶμαι στὴ διάθεσή σου, τῆς ἀπάντησα τυπικὰ καὶ σοβαρὰ, μὲ διπλωματία σὰ νὰ ποῦμε.

Κι ἀμέσως ἔπειτ' ἀπ' αὐτὸ μ' ἐπίασε βιασύνη, θέλησα νὰ φύγω χωρὶς χάσομέρια. Κάτι θυμήθηκα τάχα. Ἐκεῖ πὸ καθόμουν, λοιπόν, πᾶνω φουριόζος καὶ σηκώνω ἀπὸ μπρός μου ἓνα πράμα πού, γυρισμένο ἀντίθετα ἀπὸ μένα, νόμιζα πὼς εἶταν τὸ μικρὸ ἐπιτραπέζιο ρολόι της. Μὰ δὲν εἶταν αὐτὸ—εἶταν μιά τοσηδὰ φωτογραφία τῆς στιγμῆς. Ἐνας ἄγνωστος μὲ πλοῦσια σγουρὰ μαλλιά πεσμένα στὸ μέτωπο, μὲ μάτια κάπως σκοτεινά, μὲ κοιτοῦσε σὰν ἀπὸ περιωπῆς. Τὸν κοίταξα κι ἐγὼ μὲ ὄχι λιγώτερη ψυχραιμία.

—Δὲ σου εἶπα νὰ μὴν ἀπλώνεις ὅπου τύχει τὰ ξερά σου; μὲ μάλωσε οἰκειότατα ἢ ἀντικρινή μου. Τί θέλεις πάλι, τὴν ὦρα; Ὅριστε, ἔφτά καὶ μισή. Ἀπὸ τώρα θὰ φύγεις;

Εἶχε κατσοφιόσει λιγάκι. Μὲς στὴν ἀνέφελη ἀτμόσφαιρα τοῦ δωματίου πέρασε ἐκεῖνος—ὁ τρίτος—σὰν ἓνας ἴσκιος πὸ σκορπάει τὴ βουβαμάρα. Μᾶς κυβερνοῦσε, μὲ τὴν ἀπουσία του, δυναστικά. Θὰ γύριζε πίσω; Κανένας δὲν ἤξερε. Τὸν ἀγαποῦσε ἀκόμα; Μυστήριο. Κι ἐγὼ τί γύρευα καὶ χωνόμουν μὲς στὶς ξένες ὑποθέσεις, ζιζάνιο καὶ κεντρί;

Ἀμέτρητες φορὲς εἶχα ἀνεβοκατέβει τὴν ἐπιβλητικὴ αὐτὴ πολυκατοικία μὲ τὰ μαρμαρένια σκαλοπάτια, μὲ τοὺς θυρωροὺς, τὰ κουδούνια καὶ τὶς γλάστρες. Ἦμουν παρείσαχτος ἐκεῖ μέσα, τὸ ἔβλεπα καλά. Δὲν εἶχα γαλότσες νὰ τὶς ἀφήσω στὸν προθάλαμο, δὲ φοροῦσα πανωφόρι γιὰ νὰ μοῦ τὸ πάρουν ἀπ' τὶς πλάτες οἱ ὑπηρέτες. Ὡ, ἦμουν ἓνα φτωχὸ σπουργίτι πὸ φτερούγιζε ἀδέξια μὲς στοὺς εὐρύχωρους ἐκείνους διαδρόμους. Κάποιος δαίμονας σαρκαστικός μ' ἔσερνε κάθε τόσο πρὸς τὰ κεῖ.

—Φιλομήλα, γιατί δὲ με διώχνεις; τῆς εἶχα πρὶ πολλὰς φορὲς. Τί δουλιὰ ἔχω γὼ ἔδω πέρα;

—Μὰ νὰ μοῦ κρατᾶς, νομίζω, συντροφιά.

—Καὶ δὲ βρίσκεις ἄλλους ἀργόσχολους μὲς σὲ μιά ὀλόκληρη πρωτεύουσα;

—Τὸ ξέρεις πὼς οἱ φίλοι μου εἶναι μετρημένοι. Ἴσως αὐτὴ τὴν

ἐποχὴ νὰ μὴν ὑπάρχει ἄλλος ἀπὸ σένα. Ἐπειτα ἦρθες νὰ περάσεις ἀπ' τὴ ζωὴ μου καθὼς οἱ διαττοντες. Μοῦ ἀρέσουν πολὺ ἐμένα τ' ἀστέρια πὸ ἀστράφτουν ἴσα ἴσα γιὰ νὰ σβήσουν, ἔλεγε χαδιάρικα.

—Ἄσε με νὰ σὲ συλλογιέμαι ἀπὸ μακριά, ἐξακολουθοῦσα ἐγὼ. Οὔτε μιά μέρα δὲ θὰ φύγει χωρὶς νὰ σὲ φέρω στὸ λογισμό μου.

—Δὲν ἀρκεῖ, κουνούσε τὸ ἐπίμονο κεφάλι της. Δὲν ξέρουμε πόσο μᾶς μέλλεται νὰ ζήσουμε ἀκόμα. Γιατί θέλεις νὰ μοῦ στερήσεις τὴ φωνή σου, τὶς χειρονομίες σου, τὸ αἰώνιο πηγαινέλα σου, τὰ σκαλισματὰ σου στὸ τραπέζι μου; Οἱ μικροκινήσεις αὐτὲς κλείνουν τὸ μεγαλύτερο θέλητρό μας. Ἡ σκέψη ἔρχεται ἀπὸ μακριά, διανύει ἀποστάσεις, μπορεῖ νὰ ἔχει περιπέτειες στὸ δρόμο. Γιατί δὲν ἀγαπᾶς τὴν ἄμεση στιγμή;

Μποροῦσε νὰ μιλάει ὦρα πολλὴ γιὰ νὰ ἐκφράσει τὶς χαριτωμένες αὐτὲς ἀντιλήψεις της ἢ γόησσα. Μὰ ἐγὼ τὶς περισσότερες φορὲς τῆς χαλοῦσα, μὲ τὶς διακοπὲς μου, τὸν εἰρμό. Εἶταν ὁ μόνος τρόπος γιὰ ν' ἀντιδράσω στὶς μαγνητικὲς τῆς ιδιότητες. Θέλεις νὰ φανεῖς κακός, μοῦ ἐξηγοῦσε ἐκεῖνη μὲ ἀπάθεια, μὰ δὲ θὰ τὸ καταφέρεις, τουλάχιστο μαζί μου. Θὰ θυμῶνεις χωρὶς λόγο, θὰ φεύγεις ἀπὸ κοντά μου, ἀλλὰ μόνος σου πάλι θὰ γυρίζεις. Ἐγὼ πάντως ποτέ μου δὲν ἔχω σκοπὸ νὰ σὲ διώξω. Σημειώσέ το γιὰ πάντα.

Ὡστόσο αὐτὴ τὴ φορὰ ἔχω θυμῶσει μαζί της γιὰ καλὰ. Ἐχτές εἶχα πάει πάλι νὰ τὴ δῶ. Ξεπρόβαλε μισόντυτη ἀπὸ τὴν κάμαρά της καὶ μὲ παρακάλεσε νὰ περιμείνω. Μοῦ ἄνοιξαν ἓνα μεγάλο δωμάτιο καὶ κάθισα. Γύρω ἀπὸ ἓνα βαρὺ δρύινο τραπέζι ψηλὲς ἀκλόνητες καρέκλες σχημάτιζαν ἓναν ἐπίσημο κύκλο. Τὸ καθετὶ ἄλλωστε ἐκεῖ μέσα εἶχε ἐπισημότητα. Πιάτα κρεμασμένα στοὺς τοίχους, ἐλαιογραφίες μὲ αὐλὲς μοναστηριῶν, παραπετάσματα δὲν ξέρω τί, ὅλα μοῦ ἔδιναν στὰ νεῦρα. Ἐπίτηδες μ' εἶχανε κλείσει ἐκεῖ μέσα; Μοῦ φάνηκε πὼς μοῦ κάμανε μιά θανάσιμη προσβολή. Κοιτοῦσα τὰ καθίσματα κι εἶχαν μεταμορφωθεῖ μπροστὰ στὰ μάτια μου σὲ ἀλύγιστα πρόσωπα· φαντασμένα καὶ ὑπεροπτικά. Μοῦ ζητοῦσαν τὸ λόγο γιατί βρισκόμουν ἐκεῖ μέσα. Καὶ εἶταν σὰ νὰ μὴν κοιτοῦσαν ἀπευθείας ἐμένα, παρὰ νὰ στρέφαν τ' ἀκατάδεχτα βλέμματά τους ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος στὸ ἄλλο, γιὰ ν' ἀνακαλύψουν κανένα λακὲ πὸ νὰ μὲ πετάξει στὸ δρόμο.

Ἦμουν σχεδὸν ἐξωφρενῶν ὅταν ἔπειτα ἀπὸ ἓνα τέταρτο περιπλου φάνηκε κι ἡ ἴδια. Εἶταν ἀλλαγμένη, μὲ κοκκινάδι στὰ χεῖλη, ἀλλὰ τὸ πρόσωπό της εἶχε μίαν ἀσπράδα πὸ μὲ ἀπόσπασε κάπως ἀπὸ τὴν ὀργή μου.

—Δέν είμαι χλωμότερη από τις άλλες φορές; ρώτησε με χαμηλή φωνή.

Δέ μπορούσα να τής τὸ κρύψω.

—“Έχω αὐπνίες, με φάρμακα ἀγωνίζομαι νὰ κοιμηθῶ. Μ' ἔχουν καταβάλει κι οἱ ζέστες. Ένας Θεός ξέρει πῶς θὰ τὰ βγάλω πέρα, ἀναστέναξε.

Μὰ ἐμεῖς εἴχαμε κάμει ὀλόκληρη συμφωνία τὴν προηγούμενη βδομάδα. Εἶχα ξετρυπώσει κι ἕναν ὠραῖο ράντζο, γιὰ χάρη δική της εἶχα ὑποχρεωθεί. Κι ἀπὸ στέγη κάτι θὰ γινόταν, εἶχα λάβει τὰ μέτρα μου καὶ σ' αὐτό.

—Θὰ ἔπρεπε νὰ βγεις παραέξω γιὰ καναδυὸ μέρες, τῆς θυμίζω με τρόπο.

Κουνάει τὸ κεφάλι της, δέ μπορεῖ.

—Δέν εἶναι στὸ χέρι μου, λέει.

—“Έχεις τίποτε δουλιές πού δέ σ' ἀφήνουν;

Μέ κοιτάει παράξενα:

—Καμιά.

—Τότε τί σ' ἐμποδίζει, μήπως ἡ ψυχὴ σου;

—“Ἴσως.

“Έχω φουρκιστεῖ κιόλας με τ' ἀποτελέσματα τῆς ἀδιακρισίας μου. Εἶταν καμιά ἀνάγκη νὰ μαθαίνω τέπια πράματα; Δέ θὰ ρχόταν λοιπόν' καλά, πολὺ καλά.

—Καὶ ξέρεις με τί παιδεύω τὸ μυαλό μου αὐτὲς τίς μέρες; συνεχίζει. “Έχω μιὰ παραίσθηση, μιὰ φαντασίωση. Μοῦ ρχεται πῶς βρίσκουμαι σ' ἕνα δάσος, σ' ἕνα παράξενο δάσος. Θέλεις νὰ σοῦ τὸ περιγράψω;

“Ἄς τ' ἀκούσουμε κι αὐτό.

“Ἀρχισε τότε νὰ μιλάει γιὰ κάτι δέντρα πού σκέπαζαν ὀλότελα τὸν οὐρανό, με φύλλα μυτερὰ ὄλο κόμπους ἀπὸ αἶμα, με πουλιὰ πού εἶχαν χάσει τὴ φωνή τους. . . . Μὰ τί ἔλεγε αὐτὴ ἡ χριστιανή; Μήπως εἶχε βαλθεῖ νὰ μοῦ ἀναπαραστήσει τὴν κοιλάδα τοῦ θανάτου; Καὶ τί με ἔνιαζαν ἐμένα ὄλες αὐτὲς τῆς οἱ φαντασίες;

Κοιτοῦσε μπροστά της, σὰ νάχε κάποιον συνομιλητὴ φανταστικόν, κι ἔλεγε, ἔλεγε γιὰ κείνο τ' ἀλλόκοτο ὄνειρό της. “Ἡ μιλιὰ της χαμηλώνει ὀλοένα, σὲ λίγο δὲν ἀκουγα τίποτε. Καθόμουν καρφωμένος στὴν καρέκλα μου, με τὸ βλέμμα στὸ κενόν, περιμένοντας νὰ τελειώσει. Κι ἐκείνη ἐξακολουθοῦσε ἀτάραχη, χωρὶς νὰ με προσέχει, τὸ μονόλογό της. Σκόρπιες λέξεις ἔφτασαν στὴν ἀκοή μου κι ἦμουν πολὺ εὐχαριστημένος πού δὲν εἶχανε κανένα νόημα ἔτσι.

Μόλις σταμάτησε, πήρα κιόλας τὸ καπέλο μου.

—Δέ μοῦ λές τούλάχιστο τίποτε; παραπονέθηκε.

—Τί νὰ σοῦ πῶ! Μὲ τὰ ὄνειρα δέ μπορῶ νὰ τὰ βάλω. Φαντάσματα θὰ πολεμοῦμε;

—Μονάχα αὐτό; Ξαναρώτησε.

—Τὸ φθινόπωρο περισσότερο. Τὸ φθινόπωρο!

Κατρακύλισα τίς σκάλες σὰν κυνηγημένος. Δέ γύρισα νὰ κοιτάξω κἀν, ὅπως τίς άλλες φορές, ἂν μοῦ χαμογελοῦσε ἀπὸ ψηλά. “Ω, φτάνει πιά ἡ κωμωδία αὐτὴ! παραμιλοῦσα μόνος μου στὸ δρόμο. Τὸν Καραγκιόζη θὰ παίζουμε τώρα; Οἱ ἄστατες θέλουν τιμωρία. Ν' ἀγωνίζεσαι γιὰ τὸ καλὸ τοῦ ἄλλου καὶ νὰ περιφρονεῖ τίς συστάσεις σου —ὦ, ποιὸς μπορεῖ νὰ τὸ ὑποφέρει αὐτό;

Μὰ στὴν ἐξοχὴ καταπραῦνεται εὐκόλα κανεὶς. “Επειτα, ἔχουμε δυὸ μῆνες ἀκόμα ὡς τὸ φθινόπωρο. Συνηθίζεις βέβαια τὴ μοναξιά, μὰ τί βγαίνει με τοῦτο;

Εἶχα ἐκνευριστεῖ τρομερὰ μ' ἐκείνη τὴ διήγηση, μέσα σ' ἐκείνη τὴν τραπεζαρία. Φταίει ὁμως κι ἡ βαρικοτα μου λιγάκι. “Εξάλλου ποιὸς με βεβαιώνει πῶς τὸ μαγεμένο της δάσος δὲν εἶχε καμιά σχέση με ὅσα τῆς ἀράδιαζα ἐγώ, ἕνα χρόνο τώρα, γιὰ τὸ λόγγο καὶ τὰ παράξενά του; Μπορεῖ νὰ ἤθελε με τὸ παραπάνου νὰ βγεῖ ἀπὸ τὴ στενόχωρη κατοικία της καὶ ἴσα ἴσα μιὰ τέτοια ἐπιθυμία διοχέτευε ἴσως, ἢ φτώχῃ, στὸ παραλήρημά της. Πόσο γρήγορα ξεχνοῦσα πῶς εἶχε κλάψει δυὸ φορές, ἐκεῖ μπροστά μου, με δάκρυα καυτερά, πραγματικά, μὴν ἔχοντας κανέναν ἄλλον, ὅπως μούλεγε, γιὰ ν' ἀφήσει τὸν πόνο της γυμνόν!

Τὸ κλάμα μιᾶς γυναίκας ἔχει κάτι τὸ ἀκατανίκητο. “Αναβλύζει ἀπὸ πολὺ βαθιά, ἔρχεται ἀπ' τὰ ἔγκατα. Νὰ τί συλλογιέμαι τίς ἥσυχες αὐτὲς βραδιές πού, πεσμένος ἀνάσκελα, περιεργάζομαι τὸν οὐρανόν. Χιλιάδες ἄγρυπνα μάτια φωσφορίζουν στὸ στερέωμα. Μόνον ἕνα δάχτυλο ἀπέχουν μεταξύ τους, μὰ μπορεῖ καὶ τ' ἄστρα, παρόμοια μ' ἐμᾶς, νὰ μὴ συνεννοοῦνται. “Ἄς κάνουν ὅ,τι θέλουν, δικὸς τους λογαριασμός. “Εμένα με κόβει νὰ τσακώσω κανένα τους ἐκεῖ πού χαράζοντας τὴ φωτεινὴ τροχιά του πάει νὰ σβύσει. Λένε πῶς, ἅμα ζητήσεις κάτι νοερὰ ἐκείνη τὴ στιγμή, θὰ πραγματοποιηθεῖ. Κἀνι ἔχω νὰ γυρέψω κι ἐγὼ ἀπ' σὺτὲς τίς οὐράνιες δυνάμεις. Μὰ οἱ χρυσὲς γραμμὲς ἐξαφανίζονται πρὶν προλάβω νὰ διατυπώσω, ἔστω καὶ φευγαλέα, τὸν πόθο μου. Περνοῦν καὶ χάνονται σὰν ἀστραπή. “Ἄλλοῦ κοιτᾶς ἐσὺ κι ἄλλοῦ ξεφανερώνονται. Μόλις γυρίσεις τὸ μάτι σου, ἔχουνε σβῆσει κιόλας. Μπορεῖ κανεὶς μ' αὐτὸ τὸ παιγνίδι νὰ μείνει ἄγρυπνος ὡς τὰ χαράματα.

Τὸ τραγούδι τοῦ Πέτρου

Πόλη γλυκοχαμόγελη πού σ' ἀγάπησα τόσο
ἀπὸ δέκα χρονῶ παιδι προσφυάκι,
κ' ὑπόφερα βάσανα κ' ἥπια φαρμάκι,
κοντά σου νὰ μένω, νὰ μὴ σὲ προδώσω.

Πόσο πόνεσα κ' ἔκλαψα ὁ Θεὸς μόνον ξέρει,
μ' ἀρρώστειες ἀνάληγτες, πείνες καὶ δίψες,
ἀφέντες σκληροὺς πού δὲ νοιώθανε τύψεις
ἀπὸ λόγια πικρὰ καὶ βάρβαρο χέρι.

Σὰν ἄκακο πρόβατο μὲ λυπόφορτα σπλάχνα
τραβοῦσα τὸ δύσκολο τὸν ἄχαρο δρόμο,
κρατώντας τὸ μαῦρο σταυρό μου στὸν ὄμο,
κί' αὐτό μου τὸ στόμα δὲν ἔβγαζεν ἄχνα.

Τὸν ἀνήμερο πόνο μου μὲ τὰ δόντια τὰ χίλια
στὸ μουράγιο σου μόνο τὸν κοιμίζα λίγο,
σὰ νᾶμουν κ' ἐγὼ μὲ καράβι νὰ φύγω,
νὰ χορτάσω τὸν Ἥλιο τὸ νερὸ καὶ τὰ μίλια.

Καὶ θωροῦσα τὰ ξάρτια, τὸν καπνὸ τοῦ φουγάρου,
τὴν προπέλα, τὰ βίντσα, τὴ μαούνα π' ἀδειάζει,
τὸν ἐργάτη πού «μάϊνα» καὶ «βίρα» φωνάζει,
τὰ ρυμουλκα στὸ βάθος, τὰ παιχνίδια τοῦ γλάρου.

Κ' ἕνα δόλιο τσιγάρο ξεχασμένο στὸ χέρι μου,
νὰ μοῦ καίει τὰ δάχτυλα, κ' ἐγὼ νὰ διαβάζω
μιᾶς χίμαιρας τῶνομα, νοερά νὰ γιορτάζω
ἕν' ἀκόμα ταξίδι στὸ πλάνο τ' ἀστέρι μου...

Β. ΛΑΜΠΡΟΛΕΞΒΙΟΣ

Ἄρθρα Ἀναγνωστῶν

Φυγὴ μέσα στὸ ὄνειρο

Ἄπο τὴ στιγμή πού θὰ ξεπεταχτεῖ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν κόσμο
τῆς ἀνυπαρξίας καὶ θὰ πρωτοανοίξει τὰ μάτια στὸ ξάφνιασμα τῆς
ζωῆς, δὲν κάνει τίποτε ἄλλο ἀπὸ τοῦ ν' ἀντικρύζει σὲ κάθε βῆμα τὸ
θάνατο. "Ὅλες οἱ δύνამες τοῦ κόσμου χτυποῦν ἐνάντιες. Τὸ σῶμα
τρεμουλιάζει ἀδύναμο νὰ παλέψει κ' ἡ ψυχὴ παραδέρνει περίτρομη καὶ
τσακίζει μέσα σ' ἐρείπια καὶ σὲ τάφους τὰ φτερούγια τῆς.

Κί' ὁμως ὁ ἄνθρωπος θάξιζε μιὰ καλλίτερη τύχη. Νᾶταν, λέει,
νᾶναι ἕνας κόσμος ξωτικός κάπου μακριὰ ἀπὸ τὴ μιζέρια τοῦ κόσμου
τούτου, ὅπου ἡ χαρὰ κ' ἡ εὐφροσύνη ν' ἀναβρῶζουν ἀστείρευτα,
σὰν ἀπὸ κάποια μαγικὴ πηγὴ, κί' ὅπου φεύγοντας ὁ ἄνθρωπος νὰ
ζήσει τὸ βίο ξωτικῶν ὑπάρξεων.

"Ἐτσι ἡ ἀπολύτρωση μαντεύεται μέσα στὴ φυγὴ κ' ἔτσι ἐκδη-
λώνεται ἀρχικὰ τῆς φυγῆς ἡ ἀνάγκη.

Μὰ ἡ φυγὴ, ὅπως καὶ κάθε ἀνάγκη, ζητᾶ ἰκανοποίηση. "Ἄν δὲν
ὑπάρχει ὁ ἰδεατὸς αὐτὸς κόσμος πού τὸν λαχταρᾷ ἡ πονεμένη ἀνθρώ-
πινη ψυχὴ, ὁ ἄνθρωπος θὰ μπορούσε νὰ κάνει μιὰν ἐπιλογὴ ἀπ' τὸν
κόσμο τοῦτο. Νὰ τὸνε σκίσει, νὰ τὸν ἀνοίξει, νὰ τὸν κομματιάσει, νὰ
πασπατέψει τὰ σπλάχνα του. Νὰ βρεῖ μέσα ἀπὸ τὴ σαπίλα τὸ ἀμό-
λυτο, ἀπὸ τὸ σκοτάδι τὸ φῶς, ἀπὸ τὸ βοῦρκο τὸ χρυσάφι, ἀπὸ τὸν
πόνο τὴν ἡδονή, ἀπὸ τὴν ἀμαρτία τὴ χαρὰ, ἀπὸ τὴν ἀσκήμια τὸ ὠραῖο.
Κί' ὅ,τι διαλεχτὸ βρεῖ νὰ τὸ μαλάξει ξανά, νὰ γίνει παντοδύναμος, νὰ
γίνει δημιουργὸς καὶ πλάστης καὶ νὰ πλάσει ἕναν καινούργιο κόσμο.

Ἄπο κεῖ πού σταματᾶει ἡ σωματικὴ δύναμη ἀρχίζει ἡ δύναμη
τῆς φαντασίας. Κί' ἀπὸ τὴ στιγμή πού ἀρχίζει ἡ φαντασία τὸ μεγάλο
ἔργο τῆς διάλυσης, ἐπιλογῆς καὶ ἀνασύνθεσης, ὁ ἄνθρωπος χρειάζε-
ται καινούργια σῦνεργα μιᾶς μουσικῆς τέχνης καὶ νὰ γίνει μάγος.
Γιατὶ ὅλη αὐτὴ ἡ ἐργασία, πού μπορούμε νὰ τὴν ὀνομάσουμε «ὄνει-
ροποίηση τῆς πραγματικότητας» ἔχει κάτι ἀπὸ τὴ μαγανεία. "Ἐδῶ ὁ
ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκη νὰ χύσει τὸ φῶς καὶ τὴ λογικὴ τοῦ ὄνείρου
στὸ ἔργο του καὶ νὰ βαδίσει μέσα στ' ὄνειρο. "Ἐνα ὄνειρο μέσα σὲ
κάποιο ἄλλο ὄνειρο εἶναι ὅ,τι θωροῦμε ἢ ὅ,τι φαινόμεστε, λέει ὁ "Ἐντ-
γκαρ Πῶε. Βέβαια, πρόκειται γιὰ τὴ φυγὴ στὴν τέχνη, μὰ ἡ φυγὴ εἶ-
ται ἀνάγκη κάθε ἀνθρώπου.

Ἄπο γλύπτης καὶ ὁ ζωγράφος πού συλλαβαίνουν καὶ ὑλοποιοῦν
μιὰν ὀπτασία, ὁ μουσικὸς καὶ ὁ ποιητὴς πού αἰχμαλωτίζουν τὴν ἄρμο-

νία μέσα στή χούφτα τους, ό έξερευνητής και ό άστρονόμος πού φω-
τίζουν σκοτεινούς κόσμους, ό φιλόσοφος κι' ό προφήτης πού άγκα-
λιάζουν ασύλληπτες έκστάσεις, είτε μέσα στο γραφείο άκνητοδύν
καθηλωμένοι είτε πλανιώνται στις άψηλές κορυφές και τά αθέρια,
πραγματοποιούν τή φυγή.

Μά κι' ό θερμαστής πού αγωνίζεται για τό ψωμί του στα σπλά-
χνα του караβιού, πνιγμένος μέσα στον καπνό και τον ιδρώτα, τήν
ώρα πού αφήνει τή φαντασία του νά ξεποστάσει σε μιάν ήρεμη οίκο-
γενειακή φωλίτσα πέρα στ' άπόμακρο άκρογιαλί, ίκανοποιεί τήν ά-
νάγκη τής φυγής.

"Όμως, όσο πιό έκλεπτυσμένο είναι ένα πνεύμα κι' όσο ή φυγή
πραγματοποιείται με πιό έξευγενισμένα μαγικά σύνεργα, τόσο ή
ήδονή πού τήν άκολουθει είναι λεπτότερη και έντονώτερη.

"Ό Νίτσε μάς δείχνει με λίγα λόγια τί νοιώθουν οι ποιητές των
μεγάλων έποχών τήν ώρα πού πραγματοποιούν τή φυγή άρπάζοντας
τήν έμπνευση τής δημιουργίας ενός έργου: Μιά γοητεία, πού ή τερά-
στια έντασή της ξεσπά κάποτε σ' ένα χείμαρρο από δάκρυα... Μιά
όλοκληρωτική μεταστροφή με μιá διακριτικώτατη συναίσθηση άπείρων
λεπτών φρικιάσεων και συγκλονισμών... "Ένα βάθος εϋδαιμονίας, πού
μέσα του ό υπέρτατος πόνος και ή φρίκη δέν ένεργοϋν σαν αντίδρα-
ση, μά σαν κάτι υποχρεωτικό, άπαραίτητο, σα μιá αναγκαία άπόχρω-
ση ανάμεσα σε μιá τέτοια φωτοπλημμύρα... "Έδω αναβρϋζουν
μπροστά σου τής ύπαρξης όλης οι λόγοι και τά σύμβολα, κάθε δν
γυρεύει έδω νά γίνει λόγος, κάθε μέλλον θέλει από σένα νά μάθει νά
μιλά..."

Κι' ό γλυκύτατος Ράινερ Μ. Ρίλκε: Σε μιá μόνη δημιουργική σκέ-
ψη ξαναζούν χιλιάδες ξεχασμένες έρωτικές νύχτες, πού κάνουν τό
μεγαλειό και τήν ύπεροχή.

Κι' άναρωτιέται κανείς. Σήμερα πού τό φάσμα τής πιό φρικια-
στικής παραφροσύνης έχει μελανώσει τή γή, σήμερα πού σε κάθε
γωνιά τής κολασμένης σφαίρας χορεύεται ό μακάβριος χορός του
όλέθρου, τί θέλητρο μπορεί νάχει μιá όποιαδήποτε φυγή και σε
ποιά φυγή θά μπορούσε τό πνεύμα τ' ανθρώπου νά βρεί τήν άπολύ-
τρωση;

ΠΕΤΡΟΣ ΓΡΑΝΙΤΗΣ

Στά κυπαρίσσια τ' "Αη Δημήτρη

Στ' "Αη Δημήτρη τό ξωκκλήσι
Θάθελα ό χάρος νά μ' αφήσει.

Στά εϋωδιασμένα κυπαρίσσια
νά βρω τά όνειρεμένα "Ηλύσια.

Έκει νά σκορπιστούν οι λύπες
Έφήμερων καπνών τολύπες.

Αιωνιότητα σε θέλω
μες των κυπαρισσιών τό βέλο.

Δυό πόδια μες τό χώμα έκει
πόσοι είναι οι φίλοι κ' οι δικοί!

Κ' οι δυό καμπάνες, σαν χτυπάνε
οι χωριανοί θά με σχωρνανε.

Γλυκά σπερνά, κρασάκι φίνω
« ό Θεός σχωρέστονε κ' εκείνο...»

Γλυκά ή καμπάνα σαν σημαίνει
και τό χωριό θά κατεβαίνει
άνήμερα τ' "Αγίου κει κάτω
—Ζωή, αδερφή σας του θανάτου!—
χορό θά στειοϋμε αδερφωμένοι
και ζωντανοί και πεθαμμένοι!

Γλέντι τρικούβερτο ως νά φέξει
κι' ό Λύγγος τό βιολι θά παίξει,
κούπα με θείο κρασί άφρισμένη
και πεθαμμένους άνάσταίνει.

Κι' ως θά εϋωδιάσει κυπαρίσσι
μήτε σκουλήκι θά μ' άγγισει!

ΠΑΝ. Γ. ΛΕΥΚΑΔΙΤΗΣ

Goethe:

Τ ὀ Θ ε ῖ ο (1)

Εὐγενικός νᾶν' ὁ ἄνθρωπος,
 συντρέχτης καὶ καλός.
 Γιατί μόνο αὐτό τόν κάνει
 νά ξεχωρίζει
 ἀπ' ὅσα πλάσματα
 γνωρίζομε.

Δόξα στ' ἄγνωστα
 ἀνώτερα ὄντα
 πού μαντεύομε!
 "Ἄς μᾶς κάνει νά πιστέψωμε
 πὼς ὑπάρχουν.

Γιατί ἀναίσθητη
 εἶν' ἡ φύση:
 ὁ ἥλιος λάμπει
 γιὰ κακούς καὶ καλούς,
 φεγγάρι κι' ἄστρα
 τὸ ἴδιο φέγγουν
 σὲ καλούς καὶ κακούργους.

Ποταμοὶ κι' ἀέρας.
 χαλάζι καὶ βροντή
 χυμοῦν μπροστά
 καὶ προσπερνώντας
 χτυποῦνε
 ὅποιονε βροῦνε.

1) Τὸ πρωτότυπο εἶναι ἐπίσης σὲ ἐλεύθερο στίχο. Ἀνήκει στὴν ποιητικὴ περίοδο 1770—1786.

"Ἔτσι, μέσα στὸ πλῆθος,
 ἢ εὐτυχία ψαχουλεύει
 τυφλά, πότε κεφάλι
 πιάνει σγουρόμαλλο παιδιοῦ
 ἀθώου, πότε φαλάκρα
 ἁμαρτωλοῦ.

Σύμφωνα μὲ νόμους
 αἰώνιους, σιδερένιους
 ἔλθοι μᾶς συμπληρώνομε
 τῆς ὑπαρξῆς μᾶς
 τοὺς κύκλους.

Μόνον ὁ ἄνθρωπος
 μπορεῖ τὸ ἀδύνατο:
 ξεχωρίζει,
 διαλέγει καὶ κρίνει:
 Καὶ στὴ στιγμή διάρκεια
 μπορεῖ νά δώσει.

Μόνον αὐτός ν' ἀμοίψει
 δίκαια τὸν καλὸ μπορεῖ,
 τὸν κακὸ νά τιμωρήσει,
 νά τὸν σώσει, τὸν λυτρώσει—
 ὅ,τι σκόρπιο κι' ὅ,τι ἀσύνταχτο
 νά σμίξει ὠφέλιμα.

Καὶ τιμοῦμε
 τοὺς ἀθανάτους,
 σὰ νάταν ἄνθρωποι
 καὶ νάκαναν στοὺς κόσμους
 ὅ,τι ὁ ἄριστος στὴ γῆ
 πράττει ἢ σχεδιάζει.

Ὁ εὐγενικός ἄνθρωπος
 καλὸς ἄς εἶναι καὶ συντρέχτης.
 Ἄκουραστα ἄς δημιουργεῖ
 τὸ καλὸ καὶ τ' ὠφέλιμο
 καὶ τότε ἐκείνων θᾶν' ὑπόδειγμα
 τῶν μαντεμένων ὄντων.

Μεταφρ. ΠΑΥΛΟ ΦΛΩΡΟ

ὑπὸ μῆνας θε μῆνας

ΤΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΜΑΣ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

Ἡ ἀλληλογραφία τῶν περιοδικῶν

Φαντάστηκε κανείς τὴ θέση τοῦ συντάχτη τῆς φιλολογικῆς ἀλληλογραφίας ἐνὸς περιοδικοῦ; Εἶναι βέβαια μιὰ δουλιὰ κουραστική, ἀλλὰ—σὰς βεβαιώσω—καὶ πολὺ ἐνδιαφέρουσα. Κάθε τόσο εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ γειμίζεις κάμποσα χειρόγραφα, μὲ ἀπαντήσεις λίγο πολὺ στερεότυπες, ἀποζημιώνουσαι ὅμως μὲ τὸ παραπάνω γιὰ τὸν κόπο σου ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ καὶ τὴν ποικιλία τῶν γραφομένων. Ἄν παραδεχτοῦμε πὼς στὸ γράψιμο ἀποτυπώνεται περισσότερο ἀπὸ παντοῦ ὁ χαρακτήρας κι ἡ ἀτομικότητά μας, μὲ τίς μεγάλες γραμμὲς καὶ τίς μικρὲς τοὺς λεπτομέρειες, τότε ὁ φάκελλος τῆς ἀλληλογραφίας ἀντιπροσωπεύει ἕνα μοναδικὸ δειγματολόγιον ἀνθρώπων ἰδιοτήτων. Ἀπὸ κεῖ μέσα παρελαύνει, μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς, ἡ νοοτροπία μιᾶς ὀλάκερης χώρας. Ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα πίνουν καὶ στέλνουν πεζά, ποιήματα, πεζοτράγουδα, ὅ τι θελήσουν, συνοδεύοντάς τα μ' ἐπιστολὲς τοῦ πιὸ ἀφανταστοῦ περιεχομένου. Ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς εἶναι πολὺ μορφωμένοι, ἄλλοι δὲν ἔχουν βγάλλει οὔτε τὸ δημοτικόν. Ὁ ἕνας γράφει μὲ σεμνότητά καὶ μετριοφροσύνη, ὁ ἄλλος ἀποκαλεῖ ἀριστοῦργημα τὸ σκαλάθουριά του. Ἡ καλλιγραφία γειτονεύει μὲ τὴ μουτζούρα, τὸ ἐπιμελημένο ἕφος συναγωνίζεται τὰ ὀρθογραφικὰ λάθη. Ἄλλοι ἐσωκλείονται μπιλιέτα παραγόντων μὲ δυὸ λόγια συστατικά, ἄλλοι γίνεται λόγος γι' ἀποστολὴ συνδρομῆς ἔπειτα ἀπ' ἀπ' τὴν ἔγκρισή. Μερικοὶ σέλγουν ξένιαστα τὸ χειρόγραφόν τους, πετύχει δὲν πετύχει, στοὺς πιὸ πολλοὺς ὅμως μαντεύεις διαταγὰ καὶ χτυποκάρδι. Καὶ δὲν εἶναι λίγοι ἐκεῖνοι ποὺ, γιὰ νὰ ἐκβιάσουν τὴν κατάστασιν, κατὰφεύγουν σὲ πλάγιες ἢ ἀσυγκάλυπτες κολακεῖες. Συνηθισμένοι ἀπ' ἄλλοι, μεταφέρουν τίς κοινωνικὲς συναλλαγές, χωρὶς τύψη, στὸ ἱερὸ τῶν μουσῶν. Οἱ περισσότεροι μεταχειρίζονται ψευδώνυμα, φανταχτερὰ ἐπίθετα δανεισμένα ἀπὸ τὴν ἱστορία ἢ τ' ἀστέρια. Καὶ εἶναι πολὺ συνηθισμένη ἡ παράκλησις νὰ τοὺς δοθεῖ ἀπάντησις στὰ ἀρχικά, μὴ ἢ δημοσίευσή—ἂν ἔγκριθεῖ τὸ ἔργον—νὰ γίνει μὲ ὀλόκληρον τὸ ὀνοματεπώνυμον. Ὁ περίφημος κάλαθος τῶν ἀρχήτων, τὸ φῶβητρο τῆς ἀλληλογραφίας, ἀναφέρεται κάπου κάπου κι αὐτός, ἀλλὰ μὲ τρόπο εὐθύμον, ἀνθρώπων ποὺ ξέρουν ἀπ' αὐτὰ καὶ δὲν τὰ φοβοῦνται. Θεέ μου, τί δὲ σοφίζεται ὁ κοσμάκης γιὰ νὰ δεῖ τ' ὀνομά του τυπωμένον, μιὰ φορὰ, κάπου!

Πόσοι ὅμως ἀπ' αὐτοὺς τοὺς χριστιανοὺς ἀξιῶνουνται νὰ καμαρώσουν κατὰ δικὸν τους δημοσιευμένον; Τὰ ἐννιά δέκατα μονάχα τὴν ἀθανασία τῆς ἀλληλογραφίας δοκιμάζουν, τίποτ' ἄλλο. Ἀφοῦ περιμεινόν μὲ λαχτάρια ἕνα δυὸ μῆνες, ἀφοῦ γυρίσουν ἀνυπόμονα τὴν τελευταία σελίδα βδομάδες καὶ βδομάδες, τέλος ἔπειτα ἀπὸ σιωπὴ ἐνὸς αἰῶνα σχεδὸν πληροφοροῦνται πὼς ἢ πολυακριβῆ συνεργασία τους ἀπορρίπτεται ἐπειδὴ χωλαίνει στὸ μέτρο ἢ ἀπὸ μιάν ἀνάλογη μικρολογία. Πολλὲς φορὲς ἢ ἀπάντησις εἶναι σκοτεινὴ κι ὁ φτωχὸς ἀναγνώστης σπάει τὸ κεφάλι του γιὰ ν' ἀνακαλύψει τὸ ἀπόκρυφον νόημα.

Ρωταίει γνωστὸς του, συμβουλευέται εἰδήμονες, διαβάζει καὶ ξαναδιάβάζει τὸ συμβολικὸν ἀνήλεον κείμενον ποὺ φαίνεται σὰ νὰ τὸ ὑπαγόρευσε μιὰ Σιβυλλὰ. Θυμῶνουν τότε γιὰ τὴν ἀδικίαν, κυριεύουνται ἀπὸ παράπονον, δὲν ἀνέχονται τὴν ἔντυπὴ προσβολὴ καὶ παῖ πιά, λένε,—δὲ θα ξαναπιᾶσούμε στὰ χέρια μας αὐτὸ τὸ παλιοπεριοδικόν! Οἱ μετριοπαθέστεροι προμηθεύονται τιμοκαταλόγους, ψάχνουν νὰ βροῦν τὴ Μετρικὴν, ποὺ τοὺς ὑποδείχνουν, ἢ τὴ σύγχρονὴν ποίησιν ποὺ θὰ ὑποβοηθήσει τὴν προπαίδειάν τους. Ἄλλοι ἀπογοητεύονται καὶ δὲν ξαναστέλνουν, ἄλλοι ἐπιμένουν καὶ περιφέρονται στὶς ἴδιες πάντα στήλες, ἀπὸ τὸ ἕνα φύλλον στὸ ἄλλο, μήπως βρεθεῖ στὸ τέλος κι ὁ κριτὴς ὁ βολικός, ἐκεῖνος ποὺ θὰ τοὺς καταλάβει τελοσπάντων. Οἱ τυχεροὶ τρυπώνουν στὴ σελίδα συνεργασίας τῶν ἀναγνωστῶν ἢ τῶν νέων, Ὡ, αὐτοὺς μὴν τοὺς φοβᾶσαι πιά. Ἐκαμαν ἀρχή, πήρανε μιὰ θέσιν, θὰ προχωρήσουν, δὲ μπορεῖ, θὰ περάσουν καὶ στὶς μέσα σελίδες, στὸ ἐπίσημον διαμέρισμα τῆς τέχνης. Ἐφοδιασμένοι μὲ τὰ πολῦτιμα ἐκεῖνα ἀποκόμματα, θ' ἀρχίσουν νὰ σχετίζονται μὲ τοὺς φτασμένους, τοὺς ὀνομαστοὺς, σιγὰ σιγὰ θὰ τοὺς γυρέψουνε καὶ πρόλογο. Θὰ κινηθοῦν κιόλα, τί διάβολο, δὲν ἐπιβάλλεται κανεὶς μὲ σταυρωμένα χέρια. Οἱ ἄλλοι ὅμως, τί θ' ἀπογίνονται οἱ ἄλλοι ποὺ δὲν ἔχουν νὰ ἐλπίσουν; Θὰ σβήσουν ἄδοξα στὴν ἐπαρχίαν ἢ θὰ ἐπιδοθοῦν σ' ἕνα πραχτικὸν ἐπάγγελμα ποὺ θὰ τοὺς ἐπιτρέψει νὰ σχηματίσουν οἰκογένειαν. Ἴσως νὰ ἔχουν κρατήσῃ μέσα σ' ἕνα φάκελλο, μαζὶ μὲ ἄλλα ἐνθύμια, τίς ἐνδείξεις τῶν φιλολογικῶν ἀπειρῶν τους. Θὰ τὰ βλέπουν ἔπειτα ἀπὸ χρόνια καὶ θὰ γελᾶνε μὲ τὸν ἑαυτὸν τους. Τὶ ἀπερίσκεπτη ποὺ εἶναι ἡ νιότη!

Βρίσκει κανεὶς πολλὰς εὐκαιρίας γιὰ κατάκρισιν μὲς στὴν ἀλληλογραφίαν, μὰ δὲν πρόκειται γι' αὐτὸ. Ἐκεῖνος ποὺ ἔρχεται—ἀπρόσωπος—ἐπικοινωνίαν μὲ τὸσον ἄγνωστον τοῦ κόσμου, ἔχει τὴν ἐντύπωσιν πὼς ἐκπληρώνει χρέη πνευματικοῦ. Συνάνθρωποι του ἔρχονται, ὁ ἕνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλο, κι ἐξομολογοῦνται. Γυμνῶνουν τὴν ψυχὴν τους, ἀποκαλύπτουν τίς ἀδυναμίας τους, ἀναζητοῦν τὴν κατανόησιν. Μὲς στὶς ἀσήμαντες ἐρωτικὰς τοὺς ἱστορίας, στὶς θαμπὲς θλίψεις τοῦ ἀπόβραδου, μὲς στ' ἄτεχνα τετράστιχα τους καὶ τίς ρίμες τίς λαθεμένες, κρύβονται ψυχὲς ποὺ τίς τρομάζει ἢ μοναξιά τοῦ κόσμου, τὸ βάρος τῆς ἀνωμίας, καὶ ζητοῦν νὰ πετάξουν μιὰ στιγμὴ λίγο ψηλότερα, νὰ τίς ἴδῃ κάποιον μάτι ἀπὸ τὴν ἀπέραντη οἰκουμένη. Οἰκονομικὰς δυσαρμονίας, ἀνωμαλίας τῆς καρδιάς, ἀγκυλώσεις τῶν ποδιῶν, ἢ φτώχεια μὲ τὴν ἐλεινή ἀκολουθίαν τῆς, ἢ νευρασθένεια καὶ τὰ παρεπόμενά της, νὰ ποῖα εἶναι τὰ κίνητρα τῶν ἰδιοτύπων ἐτούτων ἐκδηλώσεων. Τύποι γεροῖ, χαροῦμενοι, φυσιολογικοὶ, παιδιὰ τῆς γῆς ποτισμένα—τοὺς ἀφράτους χυμοὺς της, δὲν καταφεύγουν ποτὲ στὰ περιοδικὰ, ποὺ ἀπὸ μιάν ἀποψὴ μοιάζουν μὲ προβαλάμους ἱατρείων. Ἐδῶ γυρεύουν παρηγορίαν, ἐπιείκειαν, καλωσύνην. Στενοχωριέσαι πραγματικὰ ποὺ ἢ σωφεία τῶν τεχνικῶν τους σφαλμάτων δὲ σοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἱκανοποιήσεις τίς συμπαθητικὰς αὐτὰς φιλοδοξίας προσώπων μακρινῶν, βυθισμένων στὴν ἀθεραπευτικὴν τους ἀπομόνωσιν. Σκύβεις μὲ στοργὴν ἀπάνω στὶς ἀπλωμένες κόλλες, ψάχνεις νὰ βρεῖς κατὰ τὸ ἄξιο λόγου, βάνεις αὐτὴν ἀγροικὰς τὴν θάλασσαν τοῦ ἔνθεν ὀνόμου. Συλλογιέσαι τίς ἔρημες κοπέλες ποὺ ἔκλεισαν ἐδῶ μέσα ἕνα μέρος τῆς καρδιάς των, τοὺς ἀρρώστους ποὺ συναρμολόγησαν τρία τέσσερα τετράστιχα στὴν πλήρη τῆς ἀκινήσιας των, τοὺς ζενιτεμένους ποὺ στέλνουν ἕναν ποιητικὸν χαιρετισμὸν στὴν Ἑλλάδα μας. Ἄλλὰ τὸ γράψιμον εἶναι τέχνην κι ὁ καμὸς δὲν ἔχει καιρὸν νὰ φιλολογῆσι διατυπώσεις καὶ τεχντρο-

πίες. Τά περισσότερα απ' τὰ συγκινητικά τούτα χαρτιά δέν ενδιαφέρουν παρά μονάχα ώς ψυχολογία. Και τότε πρέπει ν' απαντήσεις μέ λεπτότητα, νά φανείς ειλικρινής χωρίς νά πληγώσεις. Μέ όλα τὰ κρύα και τις ζέστες, μέ δλη τήν ανεπάρκεια τής αμοιβής, προσπαθείς νά βρεις τὰ κατάλληλα λόγια και τόν ανάλογο τόνο. Είναι αμαρτία νά διώχνουμε τούς ανθρώπους πού τούς φέρνει ή ανάγκη στην πόρτα μας. Θά μάς ξαναδοθεί άραγε εύκαιρία νά επανρθώσουμε τέτιες παραλείψεις;

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ

Το Δείνρο

Θίασος Κοτοπούλη: Λυρικόν: Α. Λιδωρίκη: «Το Ξύπνημα»—Ρέξ: Α. Σαβουάρ: «Μπανκό»—Θίασος—Θέατρον Άνδρεάδη: Τζ. Μπάρρυ: «Αυτό πού ζέρει κάθε γυναίκα».

Άπό τούς πιό συμπαθητικούς νέους δραματικούς συγγραφείς μας είναι ό κ. Α. Λιδωρίκης. Είναι άνθρωπος μελετηρός, πού τὰ προβλήματα τής ζωής τόν απασχολούν, άκονίζοντας τή σκέψη του, εύρύνοντας τόν πνευματικό του όρίζοντα. Είναι ίσως άπό τούς λίγους πνευματικούς εργάτες πού προσπαθούν νά δώσουν μιάν άπόκριση στις σύγχρονες άνησυχίες μας, πού θέλει νά έμβαθύνει και νά παρουσιάσει μέ θεατρική μορφή τις ιδέες του. Έχει μιά σπάνια εδγένεια ψυχής ό κ. Λιδωρίκης και ό πολιτισμός του σάν πνευματικού ανθρώπου διαφαίνεται στις προθέσεις του. Πρό παντός έχει ταλέντο και ζέρει νά στήσει στη σκηνή ανθρώπους ζωντανούς, πού θά κέρδιζαν ίσως περισσότερο για τήν κατανόησή τους άπό τό πολύ κοινό, άν δέν άνηκαν κι' άν δέν δρούσαν μέσα σέ συμβολικά πλαίσια. Ό κ. Λιδωρίκης ταξιδεύει μέσα σ' έναν κόσμο πού κυμαίνεται μεταξύ πραγματικότητας και ονείρου και συχνά τό όνειρο δημιουργεί καταστάσεις πού έκμηδενίζουν τήν πραγματικότητα εις βάρος τής άλλης πλαστικής μορφής. Δέν άποκρύπτουμε ότι ή συνύφανση τών δυο αυτών παραγόντων είναι έγχείρημα δύσκολο, άλλ' ό κ. Λιδωρίκης είναι τόσο πιό πολύ άξιέπαινος άφοδύ κατορθώνει νά χαρίσει σέ πολλά σημεία του νέου του έργου έντονη συγκίνηση.

Κατηγορήσαν τό συγγραφέα ότι ή ιδέα πού συνέλαβε δέν ήταν πρωτότυπη. Η κατηγορία δείχνει τήν άφέλεια τών έπικριτών. Δέν υπάρχουν ιδέες πρωτότυπες, κι' άν υπάρχουν αυτό δέν είναι τό ουσιώδες σ' ένα έργο. Έκείνο πού προέχει σ' ένα δημιουργό είναι ό τρόπος τής έκφρασης και ό τρόπος αυτός δείχνει τόν έσωτερικό κόσμο κάθε σκεπτομένου ανθρώπου. Ό έσωτερικός κόσμος του κ. Λιδωρίκη είναι πλούσιος και ποτέ ό νέος αυτός συγγραφέας δέν έκανε παραχωρήσεις στό κοινό. Προσπάθησε νά τό άνεβάσει πνευματικά. Τί φταίει άν τό κοινό δέ μπορεί νά τόν άκολουθήσει; Δυστυχώς όμως και πολλοί άπό τούς κριτικούς μας δέν μπορούν νά φθάσουν στό πνευματικό του επίπεδο. Και διαβάσαμε, όμολογούμε, φαιδρότατα πράγματα, μωρίες και άσυναρτησίες, για τόν άπλούστατο λόγο ότι οι διάφοροι αυτοί έπικριτάι δέν έσκυψαν ποτέ τους σ' ένα πρόβλημα για νά σκεφθούν, δέν δοκίμασαν ποτέ

καμιάν άνησυχία. Έκπρόσωποι τής μέσης άστικής τάξης, παρέμειναν μικροαστοι και στη σκέψη τους. Άμόρφωτοι κατά βάθος οι περισσότεροι ξενίστηκαν άπό πράγματα πού θάπρεπε τό μυαλουδάκι τους νά τή είχε χωνέψει. Άλλά είπαμε, δέν έχουν—έκτός άπό κάποιες εξαιρέσεις—νά επιδείξουν τίποτ' άλλό άπό τήν προσωπική τους εμπάθεια κι' άπό τήν πνευματική τους στείρότητα. Ποιό είναι τό έργο τους; Η μήπως θεωρούν έργο τὰ άκατανόητα άρθρα τους, επειδή έτυχε νάχουν στη διάθεσή τους μιά στήλη; Είναι παιδρό, άποκαρδιωτικό τό θέαμα τών ανθρώπων αυτών. Κάποτε όμως θά επανέλθουμε πλατύτερα στό ζήτημα τής θεατρικής κριτικής. Άν τό έργο του κ. Λιδωρίκη είχε παιχθεί σ' εύρωπαϊκό θέατρο, όταν θάκλεινε ή αύλαία στην τελευταία πράξη, οι έπευφημίες θά ήταν άτελείωτες. Άλλά πώς νά συμβεί αυτό άφοδύ οι περισσότεροι δέν κατάλαβαν τό βαθύτερο νόημα;

Η ήρωίδα του έργου, ή Μάρω, ή παραστρατημένη, πού κατά βάθος έμεινε άγνή και γυρεύει τήν άπολύτρωσή της άπό τό παρελθόν της, ζει άπό καιρό μέ τό όνειρο τής άπολύτρωσης αυτής. Η φυγή άπό τὰ περασμένα βρίσκειται μέσα στό ύποσυνείδητό της. Αυτός είναι ό κρυφός της πόθος και ό πόθος αυτός θά βρεί τήν πραγματοποίησή του στην άγάπη, στον άμόλυτο έρωτα. Είναι τό άλλο «έγώ» της, όπως τό φαντάζεται κι' όπως θέλε νά τό ζήσει. Είναι ό διχασμός τής προσωπικότητας κι' ό διχασμός αυτός είναι όλο της τό όνειρο. Ό κ. Λιδωρίκης μας παρουσίασε μιά γυναίκα στό έργο του πού ποθεί τόν έξαγνισμό της. Θά μπορούσε νά μας παρουσιάσει κι' έναν άντρα πού νά ποθεί τόν έξαγνισμό του. Τό έργο θά είχε τήν ίδια ανθρώπινη σημασία. Αυτό τό άπλό πράγμα πολλοί έπικριτάι του δέν τό κατάλαβαν. Η Μάρω συμβολίζει τήν ανάγκη πού νοιώθει ό άνθρωπος νά λυτρωθεί άπό τό παρελθόν του, **όποιόδήποτε κι' άν είναι τό παρελθόν αυτό.** Άλλά τό παρελθόν μας άκολουθεί σάν εφιάλτης. Είναι μέσα στό ύποσυνείδητό μας και τό παρελθόν αυτό μας οδηγεί αναπόφευκτα στην καταστροφή. Μέσα μας παλεύουν ή ιδέα του Καλού και του Κακού. Η προσωπικότης μας διχάζεται και τόν διχασμό αυτόν θέλησε νά δώσει ό κ. Λιδωρίκης. Μά άν οι έπικριτάι του συγγραφέα είχαν διαβάσει και μελετήσει τόν Ντοστογιέφκο, δέ θά τούς φαινόταν παράξενη ή συνύφανση του ονείρου και τής πραγματικότητας. Τό ήθρογραφικό πλαίσιο, όπως όρθά έγραψε ό κ. Λιδωρίκης, ήταν πρόσχημα. Η πρόθεσή του ήταν βαθύτερη. Τη βαθύτερη τούτη πρόθεση δέν τήν κατάλαβαν οι γράφοντες τόσες μωρίες! Κι' ό τύπος του Ίσκιερου ήταν άπαραίτητος.

Ό κ. Λιδωρίκης έγραψε ένα περίφημο έργο, ρωμαλέο σέ σκέψη και θεατρικότητα. Έργο πού τόν τιμά και πού προοιωνίζει τό μέλλον του εύρύτατο. Έχω υπ' όψη μου, άπό άνάγνωση, και τό «Φυλάκιο 14» πού δέν διατάζω νά τό χαρακτηρίσω άριστούργημα. Άς προχωρήσει θαρραλέα στον ώραίο δρόμο του, άδιαφορώντας άν γύρω του κάποιιο βάρχακο κατάζου. Τό «Ξύπνημα» παίχτηκε απ' όλους περίφημα, ιδιαίτερα άπό τόν κ. Λογοθετίδη, τόν κ. Γιαννίδη, τόν κ. Κ. Μουσούρη, τήν κ. Χαλκούση, τούς κ. κ. Λαιμό, Διανέλλο, Ζερβό και γενικά τούς άλλους ήθοποιούς πού λάβανε μέρος. Άποκάλυψη και ήρωίδα τής βραδυάς στάθηκε ή κ. Ρίτα Μυράτ. Κατανόησε τό δύσκολο ρόλο της και μέ τή βαθύτατα ανθρώπινη έρμηγεία της σκόρπισε τήν άνώτερη καλλιτεχνική συγκίνηση. Ήταν ύπέροχη.

**

Η Κωμωδία: «Μπανκό» του Σαβουάρ είναι άπό τὰ πιό χαριτωμένα, τὰ

πιο έξυπνα έργα του γάλλου πολωνού συγγραφέα. Τερπνό, με σκηνές άπρόοπτες και κωμικά εύρηματα, με διάλογο ζωντανό, μπρίο εξαιρετικό, προσφέρει στο θεατή μιá βραδυά άπολαυστική. Έρμηνεύεται περίφημα από τόν κ. Γ. Παππά, καλλιτέχνη εξαιρετο όπως πάντα, από τόν κ. Άρώνη, πού είναι κομμένος στο ρόλο του, από τούς κ. κ. Γαλανό και Βλαχόπουλο και πρό πάντων από τήν κ. Άρώνη, χάρμα όμορφιάς, δροσιάς και τσαχνιάς, πού σε κάθε εμφάνισή της δικαιώνει τις έλπίδες για μιá σταθερή και άλματική πρόοδο.

**

Ό θίασος Άνδρεάδη ανέβασε τó «Αυτό ξέρει κάθε γυναίκα» του Μπάφρυ. Δείχνει πόσο πολύτιμη μπορεί νάβαι ή επίδραση μιáς γυναίκας πάνω στον άντρα της, όταν είναι έξυπνη, εύγενική στην ψυχή κι' άφοσιωμένη, χωρίς νά θίγει τó άντρικό φιλότιμο. Έργο θεατρικότατο, παρά κάποιες φλυαρίες και ίσως περιττές σκηνές. Η κριτική άναγνώρισε στην κωμωδία αυτή ένα άριστο ύργημα. Νομίζουμε ότι υπερβάλλει. Είναι ένα χαριτωμένο κομμάτι πού δέν άφήνει καμμιά άπήχηση στο θεατή. Η κ. Άνδρεάδη στο ρόλο της Μάγυης ήταν περίφημη. Οι άλλοι ήθοποιοί κράτησαν άπλωσ τούς ρόλους τους. Τά σκηνικά του κ. Βακαλό, πρό πάντων της α' και γ' πράξης, ήταν όμολογουμένως εξαιρετικά.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

Τό Βιβλίο

Η πεζογραφία.

Παντελή Πρεβελάκη: Ό θάνατος του Μέδικου. Χρήστου Λεβάντα: Η φαμίλια του Νώε. Γιάννη Παναγιωτόπουλου: Έλληνικοί Όρίζοντες.

Ό θάνατος του Μέδικου», τó δεύτερο μυθιστόρημα του κ. Πρεβελάκη έχει βέβαια ιστορικό θέμα. Ό Τζουλιάνο Μέδικος (στην ιστορία της Φλωρεντίας 'Ιουλιανός Α') είναι ιστορικό πρόσωπο, κυβέρνησε, μαζί με τόν άδερφό του Λαυρέντιο τó Μεγαλοπρεπή, τή Φλωρεντινή Δημοκρατία και δολοφονήθηκε, άκριβώς όπως λέει τó βιβλίο, από τούς συνωμότες Πάτσι... Τό ιστορικό όμως θέμα κ' ή ιστορική στιγμή πού άλλωστε ελάχιστα ρόλο παίζουν στο έργο, δέ στάθηκε ό σκοπός του κ. Πρεβελάκη. Η εποχή πού δίνεται με πολύ λίγες μά χαρακτηριστικές λεπτομέρειες—ή εποχή της Φλωρεντινης Άναγέννησης ποδχε άγκαλιάσει με τó ίδιο πάθος τή σκληρότητα και τήν όμορφιά—ήταν τó άρμονικότερο πλαίσιο για τις δυό αδιάλλακτες και παράδοξες ψυχοσυνθέσεις πού βαφτίστηκαν Σιμονέτα και Μέδικος και πού στη διάπλασή τους, άνή-

κουν όλότελα στη δημιουργική φαντασία του συγγραφέα. Η ιστορία είναι ή πρόφαση, ό αισθητικός χώρος για νά προβληθεί ένας κόσμος πρωτότυπος, δυνατός, δημιουργικό δώρο της ποιητικής Μούσας στην Ιστορία.

Η ιδέα πού κίνησε τó συγγραφέα θαρρώ πως ήταν νά δώσει, στο υπέρτατο όριο πού άγγίζει πάντα τó θάνατο, τήν ανθρώπινη δύναμη και τόν ψυχικό ένουνεϊδητο πλούτο.

Ό Τζουλιάνο Μέδικος είναι δυνατός άντρας. Δέν ξέρει συμβιβασμούς μήτε στην άγάπη, μήτε στο μίσος, ούτε στο θάνατο ούτε στη ζωή. Ό θαυμάσιος μονόλογός του, στο τελευταίο κεφάλαιο, είναι τώραιότερο ποίημα πού έμπνεύστηκε ή άντρικία ψυχή για στεφάνωμα της. Ό ύμνος της έσωτερικής λευτεριάς ενός δυνατού πού παραδίνεται μόνος του στην άγκαλιά του θανάτου, με πλείρα συναίσθηση τί πολύτιμο δώρο κάνει στο Χάρο.

Έζησε ως τó ακρότατο όριο τόν έρωτα και τή δόξα, διαφέντεψε, σαν άπόλυτος κύριος, τόν έαυτό του και ξέρει στην κρίσιμη στιγμή νάντικρύζει, μ' όλόρθο κεφάλι, «τήν ώρα» πού μόνος του κάλεσε, σαν διαφεντευτής της ζωής του. Γοητευτικός, παράδοξος τύπος, σύμβολο ύψωμένο από τήν τέχνη, ιδανικό όλοκληρωμένο στον καλλιτεχνικό κόσμο.

Η Σιμονέτα είναι ή ευεργετική και θανάσιμη μαζί Μοίρα πού στεφανώνει τó δυνατό, όλοκληρώνοντας τή ζωή του μέσ' στην άγάπη και δίνοντας του στο τέλος τó θάνατο, άνικανοποίητη ή ίδια κι' άλύγιστη σαν τήν Είμαρμένη. Τή διπλή άνελεήμονη και γοητευτική φύση της αποδίδουν ώραία οι γλαφυρές περιγραφές του βιβλίου πού δώσαν τήν έμπνευση στις έκφραστικότερες έξολογραφίες του κ. Κεφαλληνού.

«Ό φοβερό πρόσωπο του θανάτου!» ψιθυρίζει, κοιτάζοντας τήν ό Μέδικος, «τρομαγμένος σαν προφήτης ποδχε τó ξόρανο του θεού του νά κουνάει τά χείλη του».

Η ιστορία, δοσμένη σε αύστηρή χρονική ένότητα, περιορίζεται σ' ένα πρωινό, λίγες ώρες πριν από τó θάνατο του Τζουλιάνο Μέδικου.

Η σύνθεση, κλασικής τελειότητας, ξετυλίγει τó θέμα σε τρία κεφάλαια: Τό πρώτο περιγράφει τó ζύνημα του Τζουλιάνο με τó προφητικό όνειρο του θανάτου—θαυμάσιο σ' όλες τις λεπτομέρειες του— και τήν προετοιμασία νά τόν δεχτεί όσο γίνεται πιό γενναία.

Μέσα σ' αυτήν βρίσκεται ή αναπόληση της γυναίκας πού γεμίζει τó δεύτερο κεφάλαιο με τόν έρωτά της, τήν άνικανοποίητη μοίρα της και τήν άρνησιά της πού φέρνει στον ήρωα τήν άπόφαση του θανάτου.

Τό τρίτο δίνει τήν ήρωική πορεία προς τó θάνατο με τó μέτωπο ύψωμένο, τις τελευταίες παραγγελίες μιáς ελεύθερης δυνατής ψυχής πού έξασφαλίζει με ψυχραιμία τήν τιμωρία του δολοφόνου, ζει σε μιá ύστατη έξαρση τή συναίσθηση της άξίας του κ' ύστερα, στόχος θαυμασμού για τήν όμορφιά και τή δύναμη του, προτείνει τó στήθος, άτρομα γυμνωμένο, στο φονικό σιλέτο.

Μιά σύλληψη ψυχολογικά και καλλιτεχνικά άρτια, έκφρασμένη σ' άδρές, άντρικές γραμμές, πρωτότυπες δυνατές εικόνες, έπίθετα νίκωπα θαρρείς στο αισθητικό έργαστήρι, μ' εκείνο τó δυνατό και γεμάτο θέλητρο ύφος πού ξέρουμε από «Τό χρονικό μιáς πολιτείας», τó προηγούμενο μυθιστόρημα του κ. Πρεβελάκη.

Θάπρεπε νάχει κανείς χώρο νά παραθέσει μερικές σελίδες αυτούσιες για νά δείξει τήν άκαθόριστη γοητεία πού δίνει τó λιτό, άντρικό και τόσο αύστηρά δουλεμένο αυτό ύφος από τά πιό προσωπικά της πεζογραφίας μας.

Διαβάξεις και ξαναδιαβάξεις το βιβλίο, σύντομο κι' ακριβοδιαλεγμένο σ' όλο το σύνολο του, σαν βαρύτιμο χρυσικό και δέν ξέρεις πού ναποδώσεις το θέλητρο του. Στην πρωτοτυπία της σύλληψης ή της έκφρασης; Γιατί και τὰ δυο συναγωνίζονται σέ ἀπλότητα, δύναμη και πρωτοφανέρωτη όμορφιά.

Δέ θά ταίριαζε άλλη εμφάνιση στήν άρχοντική όμορφιά του βιβλίου από τήν πολυτελέστατη έκδοση που μάς χάρισε ή πρωτοβουλία του συγγραφέα με τίς έξοχες ξυλογραφίες και τήν καλλιτεχνική επίμελεια του κ. Κεφαλληνού.

Μέ τό γενικό τίτλο «Η φαμίλια του Νάω» που ταυριάζει ώραία στο σύνολο τών άπλών άγωνιστών τής ζωής που ψυχογραφοῦνται μέσ' στο βιβλίο, ό κ. Χρήστος Λεβάντας παρουσιάζει 20 διηγήματα του σέ μία κομψότατη και πολύ φροντισμένη έκδοση τής «Νεοελληνικής Λογοτεχνίας». Τά διηγήματα του κ. Λεβάντα που μέ τήν πρώτη κιόλας ματιά μπορείς νά τά χαρακτηρίσεις διακριτικά, νοικοκυρεμένα,—πολλές φορές θά πέρασαν από τό κριτήριο του έλέγχου πριν βγούν στήν δημοσιότητα—άνήκουν σέ δυο κατηγορίες... Σέ άπλές σύντομες ψυχογραφίες που σκοπός τους είναι νά δείξουν μία ψυχική—πολλές φορές ψυχοπαθητική—κατάσταση και που δέν έχουν εξέλιξη θέματος—και σέ άλλα πεντέξη συνθετότερα σέ ύπόθεση, μέ μία ολοκληρωμένη, δραματική τό περισσότερο, Ιστορία.

Στά πρώτα που είναι και τὰ πιό πολλά, ό κ. Λεβάντας περιορίζει τή σκοπιά του στήν ψυχολογική παρατήρηση, προχωρώντας σέ βάθος. Είναι κάτι παράξενες ιδεοληψίες που, έσωτερικά φαντάσματα, βασανίζουν τόν άνθρωπο... Ένας μύχιος φόβος στο «Αμπρι» που σπρώχνει τόν ήρωα νά σφιχτομανταλωθεί μέσα στο σπίτι του σά νά τόν κυνηγούν, μία άτέλειωτη άγώνια στους «Αβουλους» και στή «Φυγή», που παρεξηγά τήν έλάχιστη λέξη, τό πιό άπλό κίνημα, και μέσ' στή χαρά για τή σιγουριά που προσφέρει μία θέση στον άνθρωπο, ή ξαφνική τρομερή ιδέα μή δει κάποιον άλλον μία μέρα νά του τήν παίρνει. Μία «μικρή, τοσοδούλικη σκέψη που ήταν κάπου καταχωνιασμένη, λές και παραφύλαγε σατανικά νά τρυπώσει στο μυαλό πάνω σ' αυτή τήν ώρα και νά του χαλάσει όλότελα τό κέφι».

«Όλοι μέσ' στή ζωή μας έχουμε κάτι τέτοιες άρρωστημένες ιδέες που τίς κρατούμε κρυμμένες από τό φόβο νά μή γελάσουν μαζί μας οι άλλοι...» Υστερα είναι και κάτι λεπτά συναισθήματα που, χωρίς νά τους δίνουμε σημασία, μάς κυβερνοῦν, κάτι ασύλληπτες ευαισθησίες που περιμένουν κι' αυτές τήν ώρα τους νά κινήσουν τίς πράξεις μας... «Τό παληό ρολόι», «τό διαλοκόριτσο», «ό Παῦλος και τό κυκλάμινο», και ή «Λιολιόκα» έμπνέονται από τίς λεπτές αυτές διαθέσεις...

Η κατηγορία αυτή τών διηγημάτων παρουσιάζει βέβαια έξαιρετικό ένδιαφέρον και δείχνει τό συγγραφέα Ικανότατο παρατηρητή τής ψυχής, ό κύκλος όμως στή σύνθεση μένει άναγκαστικά κλεισμένος γύρω από τό ίδιο κέντρο και σά νά λαχταράς λίγο περισσότερο όρίζοντα γύρω από τό άτομο που προβάλλεται κάτω από τό φακό του ψυχολόγου... Μία μεγαλύτερη σύνθεση μέ τήν ψυχολογική κατάσταση, όχι τόσο στατικά δοσμένη, παρά σ' εξέλιξη μέσα στή ζωή, μέ συνέπειες κ' επιδράσεις, θάκανε πλατύτερο τόν κόσμο τής τέχνης.

Κι' αυτό ό κ. Λεβάντας τό πέτυχε στα πεντέξη διηγήματα που χωρίσαμε στή δεύτερη κατηγορία. Από τὰ καλλίτερα «Η πρόβα», «Αυτός που δέ γύρισε ποτέ», «Μία γυναίκα μέσα στή νύχτα».

Κ' έδώ ή ψυχογραφία έχει τήν πρώτη θέση. Στο βαθύ δράμα τής Μίνας, στήν «Πρόβα», αναλύεται μέ πολλή λεπτότητα... Μά έχουμε και τήν Ιστορία. Τήν προσπάθεια νά γίνει κάτι... Μία καμπύλη που διαγράφεται μάταια και στο πλάτος της δίνεται ευκαιρία για μεγαλύτερη εξέλιξη στο συναίσθημα... Στα διηγήματα αυτά που έγω τουλάχιστο τὰ θεωρώ άρτιότερα από τάλλα, οι ήρωες δέ μάς δίνονται μόνο από μία όρισμένη πλευρά, έρμαια μιάς τους διάθεσης, καλής ή κακής, παρά μέσα στον κόσμο τους, μέ τή σύνθετη τους προσωπικότητα και τήν μοίρα τους πιό καθορισμένη.

Δέν άποκλείεται όμως πολλοί νά βρουν πιό ένδιαφέρον στα πρώτα γιατί κ' ή άποψη είναι πρωτότυπη κ' ή άνάλυση, όπως είπα, κερδίζει σέ βάθος. «Άλλωστε τό διήγημα δέν είναι τόσο άυστηρά άπαιτητικό στή σύνθεση σαν τό μυθιστόρημα. Άν δώσει μία στιγμή ζωντανή τής ανθρώπινης ψυχής μ' αλήθεια και πόνο, μέ κάποια αισθητική πάντα μορφή, τό σκοπό του τόν πέτυχε. Και τὰ διηγήματα του κ. Λεβάντα είναι όλα ανθρώπινα, ζωντανά και δοσμένα μέ τέχνη. Η γλώσσα πολύ δουλεμένη, όμοιόμορφη, γνήσια δημοτική, τό ύφος στρωτό, μουσικό και παντού μία διάκριση, μία λιτότητα στήν έκλογη και διάταξη τών στοιχείων.

Υπάρχουν βέβαια μέσ' στα 20 διηγήματα και μερικά άπλά σκίτσα χρονογραφικά μάλλον παιχνιδίσματα τής στιγμής. Όμως όλα κινούν τό ένδιαφέρον και μαρτυροῦν πλαστικές Ικανότητες και βαθειά παρατήρηση που κοιτάζει μέ συμπόνια κι' ακρίβεια τή ζωή.

Συμπληρώνοντας τίς «Μορφές τής Έλληνικής Γής», τό προηγούμενο βιβλίο τών ταξιδιωτικών έντυπώσεων του, ό κ. Γιάννης Παναγιωτόπουλος μάς δίνει, σέ μία έξαιρετική έκδοση, μέ ώραίότατες ξυλογραφίες του κ. Παπαδημητρίου, τούς «Έλληνικούς όρίζοντες»...

Ξεφυλλίζεις τό ώραίο βιβλίο και χάρειςαι πρώτα πρώτα, μαζί μέ τήν καλλιτεχνική του εμφάνιση, τούς τίτλους τών κεφαλαίων. «Όλο πρωτοτυπία και ποίηση! «Η άπίθανη πολιτεία τών βράχων», «Τά κατά Νέστον και Ροδόπη», «Η μάχη μέ τὰ βουνά», «Τό παράδοξο νησί τών τραγικών πεπωμένων», και τόσα άλλα που σέ προσκαλούν νά ταναδιφήσεις, νά βρεις τό μυστήριο τους, νά χερεις τήν πρωτοτυπία τους. Γιατί ή πρωτοτυπία δέν περιορίζεται μόνο στους τίτλους. Έχεις διαβάσει τόσα βιβλία του είδους. Τίς ίδιες πολιτείες τὰ ίδια τοπεία, τάχεις χερει και μέ τὰ δικά σου μάτια και μέ τὰ μάτια τής τέχνης από λογίων τών λογίων περιγράφες και εικόνες ζωγραφικής.

Έ λοιπόν αυτό θαρρῶ είναι τό μεγαλύτερο—τουλάχιστο από τήν αισθηθητική άποψη—προτέρημα τών «Έλληνικών όρίζόντων». Σοῦ δίνουν εξαίτια παρθενική, άνανεωμένη, άλλιώτικα κοιταγμένη, τή μορφή ένός τόπου. Κι' όχι σέ μία λεπτομέρεια—που μπορεί νά σοῦ ξέφυγε βέβαια κ' έσένα και τών άλλων—μά σ' όλο τό σύνολο του. Τό ύποκειμενικό στοιχείο, άχτινοβολία μεγάλου αισθητικού πλούτου, έξωραίζει, πλαταίνει κ' έμφανίζει καινούργιους, σέ μία έκθαμβωτική διαφάνεια, τούς Έλληνικούς όρίζοντες... Οι πολιτείες παίρνουν ζωντάνια, προσωπικότητα, σμίγουν μέ τόν άνθρωπο που ή μοίρα του έξετάζεται άναπόσπαστα μέ του τόπου και, μελετώντας τήν Ιστορία τους κ' αντικρύζοντας έτσι καθαρά τή μορφή τους, άπομένεις μέ τήν έντύπωση πώς γνώρισες κάποια ψυχή, χαμογελαστή ή θλιμμένη και σοδπε τό μυστικό της. Γνώσεις, Ιστορικές πληροφορίες, άρχαιολογικές λεπτομέρειες, τό βιβλίο βέβαια,

γραμμένο από έναν φιλόλογο με τη μόρφωση του κ. Παναγιωτόπουλου, είναι γεμάτο. Μά εδώ είναι το περίεργο:

Δίνονται με τόση διάκριση και φειδώ, με τόση τέχνη που δεν τις νοιώθεις ούτε στιγμή βαρετές ή σχολαστικές. Η καλλιτεχνική διαίσθηση έσωσε, σ' αυτό το ζήτημα, από έναν μεγάλο κίνδυνο τόν ποιητή συγγραφέα.

Κ' ενώ στην περιγραφή τών Σερρών να πούμε, ή Ιστορία δίνεται άφειδάλευτα, σάν φτάσει στην Όλυμπία και στις Μυκήνες, ό ποιητής, κλείνει τό φιλολογικό στόμα με Ιερό δέος κι' αφήνει μόνο τή φαντασία και τήν ψυχή να μιλήσει. . . Κ' ή «όμορφιά κ' ή άθανασία τής Όλυμπίας» σου φανερώνεται άύλη, μόνο με τάρωμα της, ανάμεσα από τήν έκταση μις μεμημένης ψυχής. Τίποτε δεν παραμελείται στόν έκφραστικότατο αυτό καθρέφτη τής Έλληνικής γής. Μήτε οι φυσικές συνθήκες, μήτε τό γραφικό πλαίσιο, μήτε ή πρακτική άποψη, μήτε τό ζωντανό στοιχείο του τόπου. . . Χωρίς ν' αναλύεται ένα ένα χριστά—όπου είναι ανάγκη γίνεται κι' αυτό—τελειώνοντας μιá περιγραφή, νοιώθεις πώς τά κρατείς όλα στή διάθεση σου, συναρμολογημένα σέ κείνο που στάθηκε ό κυριότερος στόχος του συγγραφέα, στό ύφος του τόπου. . . Μόνο μιá εξαιρετική άγάπη στό Έλληνικό χώμα και στόν άνθρωπο που τό ζωντανεύει με τόν Ιδρώτα του, μπορούσε να δώσει τόσο πλούσιες και μαζί δροσερές σελίδες. Ό κ. Παναγιωτόπουλος δεν ταξιδεύει μονάχα σάν περιηγητής με σκοπό τή σοφία και τήν εύχαρίστηση του ματιού. . . Αντικρύζει τόν κάθε όρίζοντα σάν προσκυνητής και τό κυριότερο σάν άνθρωπος που ζητά νάπαντήσει στό δρόμο του τό συνάνθρωπο του. Γι' αυτό δεν κουράζει, ούτε διδάσκει. . . Τό ύφος του τό γνωστό πλούσιο ύφος του συγγραφέα, παίρνει εδώ τήν άποκαλυπτική γοητεία και τήν ποιητική χάρη που μόνο τής ψυχής ή συγκίνηση δίνει στην πέννα. Κ' ενώ τάρχιζεις για να διαβάσεις, ένα κεφάλαιο σήμερα, άλλο αύριο, κ' έτσι με τήν ύπομονή σου να ταξιδέψεις μαζί του όσο μπορείς με πιό άνεση, τό ρουφάς σέ μιá μέρα και φτάνεις στό τέλος και τότε μόνο διαπιστώνεις πώς έχει 326 σελίδες. Κι' όταν τό κλείσεις δε μένεις με τήν έντύπωση πώς διάβασες ένα βιβλίο μά πώς γυρίζεις από ένα ταξίδι πραγματικό και πώς χάρηκες, στην καλλίτερη ώρα της, τήν κάθε Έλληνική γωνιά.

ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ—ΠΑΠΑΔΑΚΗ

Εμπειρίαι

Για τους νέους

Η «Νεοελληνική Λογοτεχνία», που ως σκοπό της έχει από τή μιá μεριά τήν υποστήριξη και προαγωγή τής τέχνης στόν τόπο μας γενικά κι' από τήν Άλλη τήν καθοδήγηση τών νέων και τήν ανάδειξη τών πιό αξιοπρόσχωτων ταλέντων, άποφάσισε να έ-

φαρμόσει τήν παρακάτω πρωτοτυπία που φονερώνει τήν άγάπη και στοργή που τρέφει γι' αυτούς. Έπειδή, χάριν τής έθνικής μας οικονομίας, τό περιοδικό δεν μπορεί ν' αξιήσει τις σελίδες του ώστε νάσαι δυνατόν στις στήλες του να περιλαμβάνει περισσότερη συνεργασία νέων

Κακό παράδειγμα

άποφάσισε να άφιερώνει τρία τεύχη τό χρόνο άποκλειστικά σ' αυτούς. Τά άρθρα, τά χρονογραφήματα, οι μελέτες, τά ποιήματα, τά διηγήματα κι' άκόμα κι' αυτή ή κριτική του βιβλίου θάσαι όλα γραμμένα από νέους. Θαρρούμε πώς με τόν τρόπο αυτό, που θάσαι ένα είδος λογοτεχνικού διαγωνισμού, τό περιοδικό μας θά μπορούσει να έξυπηρετήσει και να ένθαρρύνει τούς νέους περισσότερο στή δημιουργική τους εργασία. Τά τεύχη αυτά θά κυκλοφορούν όχι σέ καθορισμένες προθεσμίες, αλλά τότε μόνο που θά υπάρχει και ή άνάλογη ύλη. "Ας μη νομισθεί όμως πώς και στά υπόλοιπα τεύχη δεν θά υπάρχει δική τους συνεργασία. Κάθε άλλο! Τό περιοδικό θά κυκλοφορεί σάν και πρώτα κ' οι στήλες τών νέων θά παραμένουν πάλι σ' αυτούς. Πιστεύουμε πώς οι νέοι θά έχτιμήσουν τή χειρονομία μας έτούτη και θά μας ένισχύσουν σάν και πρώτα στή συνέχιση του έργου μας.

Ο διαγωνισμός μας

Άρκετός καιρός πέρασε που οι άναγνώστες μας και προπαντός όσοι πήρανε μέρος στό διαγωνισμό που προκηρύξαμε περιμένανε μάτια να δούνε δημοσιευμένο τό αποτέλεσμα. Εύτυχώς σήμερα είμαστε σέ θέση να τούς πληροφορήσουμε πώς ό διαγωνισμός τέλειωσε και πώς στις είκοσι του Σετέμβρη ή κριτική έπιτροπή, σέ δημόσια συγκέντρωση στά γραφεία τής «Νεοελληνικής Λογοτεχνίας» θά άναγγείλει έπίσημα τά αποτελέσματα. Τό περιοδικό μας θά τά δημοσιέψει στό τεύχος του Όχτώβρη. Παρακαλούμε τούς ένδιαφερομένους όπως κατά τήν ήμέρα τής 20ης του Σετέμβρη στις 5 τό άπόγεμα παραβρεθούν στην έπίσημη συγκέντρωση που θά άναγνωσθεί και ή εισηγητική έκθεση τής κριτικής έπιτροπής.

Μετά μεγάλης μας λύπης στις στήλες του τελευταίου τεύχους ένός παλαιού και σοβαρού κατά τά Άλλα λογοτεχνικού περιοδικού διαβάσαμε ένα άνάρμοστο και άδικαιολόγητο ύβρεολόγιο στρεφόμενο έναντί γνωστού και καθ' όλα άξιού λογοτέχνη τής Άθήνας. Τά αίτια δε μάς ένδιαφέρουν. Ούτε ζητούμε να μάς δοθεί άπολογία για τήν άνασιμπρητή αυτή στάση του περιοδικού ή μάλλον του άτομου που τ'όγραψε. Τό μόνο που μάς ένδιαφέρει και που μάς θλίβει κατάκαρδα είναι ή διαπίστωση, ή άποκαρδιωτική διαπίστωση πώς μεταξύ τών ανθρώπων τών γραμμάτων υπάρχουν και μερικοί δυστυχώς που ή ήθική τους κατάπτωση ξεπερνά κάθε όριο! Και γιατί; Γιατί άκριβώς δεν έχουν καμιά συναίσθηση τής άποστολής τους. Ό άτομικός τους έγωισμός άποκοιμίζει και έκμηδενίζει μέσα τους κάθε εύγενικό ανθρώπινο συναίσθημα και ή πέννα τους αντί καλού χαράσσει στις στήλες του περιοδικού τό κακό παράδειγμα για τή μελλοντική γενιά τής τέχνης!

Οι φορητές βιβλιοθήκες

Η άπόφαση να οργανωθούν φορητές βιβλιοθήκες, που θά περιέρχονται τούς δήμους και τις κοινότητες για να δανείζουν διάφορα μορφωτικά βιβλία, λογοτεχνικά κ' έκλαϊκευτικά τεχνικών γνώσεων, πρέπει να χαιρετισθεί σάν καλός οίανός από όλους όσοι συνειδητά ένδιαφέρονται για τήν ανάπτυξη του πνεύματος στόν τόπο μας. Από τήν πρωτοβουλία αυτή πιστεύουμε θά προέλθει κ' ένα άλλο σοβαρό για τό λογοτεχνικό κόσμο του τόπου μας αγαθό: Πώς έτσι και ό πολός λαός θ' άρχίσει να κάνει τή γνωριμία του καθαρά λογοτεχνικού βιβλίου, θά τό συμπάσσει, θά έχτιμήσει τό κέρδος του και σιγά-σιγά θά γεννηθεί μέσα του ή έπιθυμία να τό παρακολουθεί και να τό άποκτά. Κ' έτσι προέρχεται τό διπλό όφελος, τό μεγάλο καλό: Και ό λαός μας να καλλιεργεί θετικά τήν πνευματικότητα του και τό λογοτεχνικό βιβλίο θά βρεί τήν υποστήριξη που χρειάζεται, αλλά και τήν άναγνώριση τής άξίας του, που μέχρι τώρα περιορίζεται σέ κύκλο εύάριθμων άναγνωστών.

Λισσαβογραφία

Γ. Ψεύση : Τα ποιήματά σας «Η Φτωχεια μάννα» και «Οι θάλασσες της Άττικής» δείχνουν πώς δεν έχετε και πολύ ασχοληθεί με την ποιητική κοινά τα θέματα, κοινές οι σκέψεις και ο στίχος πλαδαρός και γεμάτος χασμωδίες και το χειρότερο γεμάτος άνορθογραφίες. Παρουσιάζετε όμως μία διάθεση και ένα λυρισμό που φανερώνουν πώς με τον καιρό θα γράψετε καλλίτερα. **Σπύρο Κυρίση :** Το τραγούδι σας «Το κορίτσι του Γερμανικού σχολείου» στην αρχή είναι πολύ καλό, στο τέλος όμως χαλάει πολύ. **Θ. Άναστόπουλο :** Το διήγημά σας «Διά την Παιδαγωγή» δεν μας ικανοποιεί το γράψιμο του, δεν είναι στρωμένο και η γλώσσα άναμικτη. **Γ. Βέργη :** Τα τωρινά σας ποιήματα είναι κατά πολύ κατώτερα απ' όσα μας έχετε στείλει. **Ν. Ταξιάρχη :** Το διήγημά σας «Ο δυνατός» πολύλογο, φιλοσοφία αρκετά κοινή και το χειρότερο πολύ έγωιστικό. Δείχνετε από τη στρωτή και σύντομη φράση σας και από τον τρόπο που διηγείστε πώς θα μπορούσατε να γράψετε καλλίτερα αν διορθώνατε τα παραπάνω ελαττώματα. **Ν. Φωτεινό :** Ο τύπος που παίρνετε στο διήγημά σας «Ο Τελάλης» είναι πολύ κατάλληλος για διήγημα, χρειάζεται όμως συντομία στην έκφραση, παρατηρητικότητα και ψυχολογική ανάλυση του τύπου και όχι άπλη έξωτερική περιγραφή καθώς κάνετε σείς. **Τ. Παπαδόπουλο :** Το διήγημά σας «Χαρίς καλοκαίρι», πρωτότυπο στη διήγηση θάταν καλό αν υπήρχε συνάρτηση στη σκέψη. Φανταζόσαστε πώς αν το διορθώνατε θάταν δημοσιεύσιμα. **Γ. Καρανικόλα :** Το διήγημά σας «Το πείσιμα των

Θεών» και ως θέμα και ως γράψιμο τόσο ρωμαντικό που καταντάει πολύ πολύ κουραστικό. **Δ. Παδαδήστα :** Τα διηγηματά σας παρουσιάζονται με στίχο καλοδεμένο, όμως οι σκέψεις σας όχι και τόσο πρωτότυπες. **Ν. Χιονίδη :** Από τα ποιήματά σας ξεχωρίζει το «Άπαισιόδοξο» κι αυτό όμως είναι πολύ έκτεταμένο που χρειάζεται πολύ συντομία. **Δ. Εβανθη :** Τα ποιήματα που μας στείλατε καλούτσικα αλλά όχι και δημοσιεύσιμα. **Π. Άνδρονικόπουλο :** Το ποίημά σας «Η θάλασσα» αρκετά καλό. **Π. Δήμα :** Η μετάφραση καλή. **Π. Σαμαρά :** Το ποίημα «Παράκληση» καλό. **Β. Δάφνα :** Το ποίημά σας «Το Μεγαλείο της φύσεως» καλούτσικο. **Β. Βασιλείου :** Το ποίημα «Καλή μου» αρκετά καλό. **Σ. Κασσαμπή :** Τα «Πεζοτραγουδά» σας καλά. **Ι. Μαύρο :** Το ποίημά σας «Γκρέμισμα» δεν μας ικανοποιεί. **Ν. Άνάστο :** Τα ποιήματά σας θάταν καλά αν τα είχατε ακόμη περισσότερο δουλέψει. **Σ. Παλαιολόγου :** Το διήγημά σας «Θάνατος του Τσέλιγκα» όχι πετυχημένο. **Κίσα Μαλικούτη :** Οι μεταφράσεις των άρθρων που μας στείλατε δεν είναι επικαιρες και γι' αυτό δεν ενδιαφέρουν το περιοδικό μας. Το διήγημά σας «Η Συγκέντρωση» ως εικόνα καλό, ως σύνολο όχι δημοσιεύσιμα. **Ζωή Γερτυνιάτη :** Το διήγημά σας καλό. **Κ. Τσιρώνη, Γ. Γεωργιάδη και Δ. Φιλίππο :** Οι συνδρομές σας έληφθησαν εσόκληστο απόδειξη θά βρήτε δια τευχη που σας αποστέλλομε. **Α. Κωνσταντινίδη :** Σας αποστέλλομε τους δυο τόμους που μας ζητήσατε. **Ν. Δημητρίου :** Τα τεύχη σας απέστειλασαν. Στην υπόλοιπη άλληλογραφία θά απαντήσουμε στο επόμενο.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

Γ. ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ

Ένω χτυπάν οι 12

Το βιβλίο που γράψε ο Συγγραφέας του Μαμούθ λίγους μήνες πριν από το θάνατό του

Τιμή δρ. 20

Ν. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ

Το Γυμνό παιδί

Η Νουβέλα έτοιμη χαρακτηρίστηκε από τους κριτικούς σαν ένα από τα καλλίτερα πεζογραφήματα της χρονιάς.

Τιμή δρ. 25

ΤΖ. ΓΚΑΛΣΓΟΥΡΟΥ

Ο Ίδιοκτήτης

Ένα περίφημο κοινωνικό μυθιστόρημα που δοσμένο σε άρτια λογοτεχνική μετάφραση από την κ. Σ. Παπαδάκη αποτελεί πολύτιμη συμβολή στα ελληνικά γράμματα.

Τιμή δρ. 60

Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ

Σκέψη και Ποίηση

στα Νεοελληνικά χρόνια

Πωλείται σ' όλα τα βιβλιοπωλεία

Τιμή δρ. 20

ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΓΚΛΗ

Οι κολασμένοι της θάλασσας

Πέντε θαλασσινά διηγήματα παρμένα από τη ζωή των σφουγγαράδων

Τιμή δρ. 40

Το καινούργιο βιβλίο του

Μ. ΛΟΥΝΤΕΜΗ

Περιμένοντας το ούρανιο τέξο

Πωλείται σ' όλα τα βιβλιοπωλεία

Τιμή δρ. 40

ΜΕΝ. ΛΟΥΝΤΕΜΗ

Τα πλοία δεν άραξαν

Δεύτερη έκδοση

Κρατικό βραβείο 1938

Πωλείται δρ. 40

Χ. ΛΕΒΑΝΤΑ

Η Φαμίλια του Νώε

18 Διηγήματα παρμένα από τη ζωή του άνώνημου κόμου

Τιμή δρ. 40

Ἐκδόσεις Νεοελληνικῆ Λογοτεχνία

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

- 1) ΝΙΚΗΦ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ: Τὸ γυμνὸ παιδί (Νουβέλα)
- 2) Γ. ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ: Ἐνῶ χτυπᾶν οἱ 12 (ποιήματα)
- 3) ΛΙΠΙΝΑΣ ΤΣΙΜΙΚΑΛΗ: Ἀπὸ τῆ ζωῆ (Διηγήματα)
- 4) Ο ΠΑΙΔΙΚΟΣ ΚΗΠΟΣ: Εἰκονογραφημένο παιδικὸ βιβλίον
- 5) ΣΤΕΦ. ΜΟΡΦΗ: Σφυριές στ' Ἀμόνι (ποιήματα)
- 6) ΓΙΑΝΝΗ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ: Σκέψη καὶ ποίηση στὰ Νεοελληνικά Χρόνια (μελέτη)
- 7) ΣΩΤΟΥ ΣΚΟΥΤΑΡΗ: Στοχασμοὶ κι' αἰσθήσεις (ποιήματα)
- 8) ΜΑΡΙΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ: Μενεξέδες (ποιήματα)
- 9) ΣΠΥΡΟΥ ΞΑΝΘΑΚΗ: Ἡ παρουσία τοῦ Δευτέρου (ποιήματα)
- 10) ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΑΡΑΝΤΑΡΗ: Στους φίλους μιάς ἄλλης χαρᾶς (ποιήματα)
- 11) ΠΕΤΡΟΥ ΔΗΜΑ: Στὴ βορινὴ πλαγιά τῆς Κυραβγένας (διηγήματα)
- 12) ΣΤΑΘΗ ΕΡΥΚΙΝΗ: Τυχοδιῶχτες (ποιήματα)
- 13) ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Α' Τόμος ἄδει. δραχ. 100
- 14) » » Β' » » » 20
- 15) ΜΕΝ. ΛΟΥΝΤΕΜΗ: Περιμένοντας τὸ οὐράνιο τόξο
- 16) » » Τὰ πλοῖα δὲν ἄραξαν β'. ἔκδοσις
- 17) JOHN GALSWORTHY: Ὁ Ἰδιοκτῆτης (Μυθιστόρημα μετ. Σοφίας Παπαδάκη).
- 18) ΧΡΗΣΤΟΥ ΛΕΒΑΝΤΑ: Ἡ Φαμίλια τοῦ Νῶε (Διηγήματα)
- 19) Γ. ΑἸΝΟΥ: Τ' ἀγριολούλουδα τ' ἀγροῦ (ποιήματα)
- 20) ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΓΚΛΗ: Οἱ κολασμένοι τῆς θάλασσας (Διηγήμ.

ΠΡΟΣΕΧΩΣ

- 1) Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ: Μὲ τὸν κόμπο στὸ λαϊκὸ (Νουβέλα)
- 2) ΒΕΝΕΔΕΤΤΟ CROCE: Αἰσθητικὴ (Μετ. Ι. Κατμη)

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ 4 (ΣΥΝΤΑΓΜΑ) ΑΘΗΝΑ

Τυπογραφεῖα: «Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας» Πραξιτέλους 22